

ФИЛАТЕЛИСТА

ЧАСОПИС САВЕЗА ФИЛАТЕЛИСТА СРБИЈЕ - БЕОГРАД

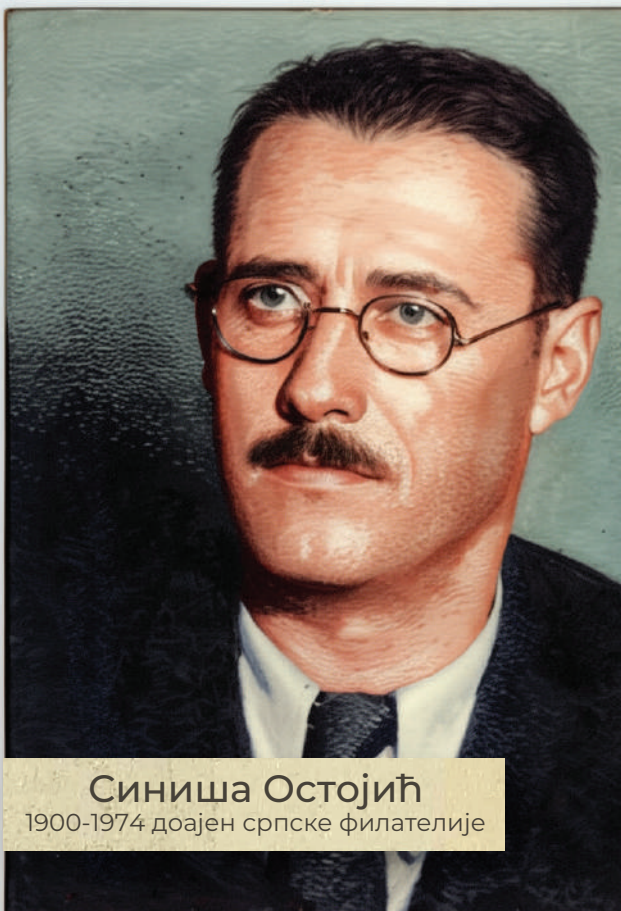
Год. II

ФИЛАТЕЛИСТА

С. ОСТОЈИЋ

О СРПСКИМ МАРКАМА ЗА НОВИНЕ

(наставак са стр. 344/50)

Синиша Остојић
1900-1974 доајен српске филателије

СИНИША ОСТОЈИЋ

О српским маркама за новине

(Наставак са 405 стране)

VII.

Издање од 1-13 јуна 1873 и с краја 1878 године

У овоме чланку објаснили смо штампане незупчане марке друге накладе. Том приликом је измена и допуна од 23-X-1871 повећана новина и часописа од 10 тежине, а за сваку даљу дају (16 грама) у место паре. То повећање таксе, поред значајног поштанског саобраћаја и интересовања и појаве

ску поштанску управу да се емисије марака одмах издати цртеж и изглед у раздобљу од 1873 су биле у течају марке Милана издања 1869 год употребљавале марке различитог изгледа, што пре тога српских марака није било све од 1869 па до 1-13 вредности франко марака Милана биле су истоветне боји различовале поједине марке од 1 паре, које нас интересују, све до 1872 год вале су се од других само по боји

ВАЉВО
ВАЉВО

ФИЛАТЕЛИСТА

Страна 1

Из историје српске поште

(скица)

Почет

српских поштанских маркама из времена пре увођења поштанских маркама (1/2. 1866)

L = право мило без оквира
O = овако мило без дагула
D = округло мило с дагулом.

I. Милови на пошти на писмима

Напомена	Примерица	Време употребе
Алексинач	L	1843-1855
"	D	1855-1876
Београд	L	1843-1860
Београд	L	1845-1847
"	L	1847-1855
Београд	D	1855-1866
Београд	D	1860-1880
Београд	L	1843-1856
Београд	L	1843-1855
"	D	1855-1880
Београд	D	1860-1887
Београд	D	1860-1894
Београд	L	1843-1855
Београд	D	1856-1859

✓ 24/7

Преузми пакет када ти одговара

ПОШТИН ПАКЕТОМАТ

- 700 пакетомата широм Србије
- Доступно 24/7
- Пошиљка чека 48 сати
- Директно адресовање или преусмерење на пакетомат
- Преузимање без апликације – путем линка из Вибер/СМС поруке
- Преузимање са апликацијом Direct4.me

Кориснички
сервис

19990

ПРЕУЗМИТЕ АПЛИКАЦИЈУ Direct4.me

Апликација вам омогућава да откључате пакетомат, пратите статус своје пошиљке или овластите треће лице да преузме пошиљку уместо вас.

Download on the
App Store

GET IT ON
Google Play

**ПОШТА
СРБИЈЕ**

САДРЖАЈ

Уводник	3
BELGRADE 2027 - FIP Patronage General Exhibition	4
EFIRO 2024 - Извештај са Светске специјализоване филателистичке изложбе у Букурешту	5
Балканфила XX - Извештај са филателистичке изложбе у Солуну	7
Пригодно издање Устав Црне Горе 1905	9
Свет поштанских марки као мост међу народима	18
Поштарнице (помоћне поште) у Босни и Херцеговини у доба аустроугарске окупације (1878–1918)	19
NAFNIA 24 - Извештај са Европске филателистичке изложбе у Копенхагену.....	26
Српско-црногорска офанзива у Источној Босни	27
Дописне карте Краљевине Србије – нова открића	37
Улога Краљевине Југославије у зрачном пријевозу поште између Југоисточне Еуропе и Сјеверне Америке 1939–1941	39
Југословенски хиперинфлаторни период 1993/94: употреба редовних марака „А“ и „Р“ у међународном саобраћају	49
„Задржите филателију отвореном“ – Крис Кинг Коментар – такмичарски изложак у OPEN CLASS	55
Преглед издања пригодних поштанских марака за период јул – децембар 2024. године	57
Нацрти за поштанске марке Ђорђа Андрејевића	61
Пригодна издања и пригодни поштански жигови Друштва филателиста Бачки Петровац у 2024. години	65
Персонализована поштанска марка у част 70. годишњице од Алжирске револуције	68
Програм издавања пригодних поштанских марака за 2025. годину	70
Блиц вести	71
Радна група Југоисточна филателија (ArGe Südost-Philatelie – SOPhia) уместо Радне групе Југославија (ArGe Jugoslawien – ArGeYU)	73
The Yugoslavia Study Group	74
Осврт: чланак у The London Philatelist No.1516	75
In memoriam	76
Извештај са редовне скупштине Савеза филателиста Србије	77
Календар догађаја 2025/2026	79

ФИЛАТЕЛИСТА

ЧАСОПИС САВЕЗА ФИЛАТЕЛИСТА СРБИЈЕ

Издаје четири пута годишње

Издавач:

Савез филателиста Србије
Косовска 47, 11000 Београд
За издавача: Владимир Милић, председник
e-mail: sfs@ptt.rs, www.philaserbia.com
Tel/Fax: +381 (0) 11 323 0929

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

Одговорни уредник:

Милош Вуковић

Секретар уређивачког одбора:

Угљеша Стефановић

Светислав Д. Јелић

Борис Ступар

Владимир Милић

Графичка обрада и припрема за штампу:

ABSOLUT
Studio

Милица Јовановић Маравић,
Јасмина Чабаркапа

Штампа: Службени гласник, Београд

Тираж: 1000 примерака

Рукописи се не враћају. Марке или други материјал послат због снимања враћамо у препорученом писму или по договору.

Прештампавање дозвољено уз навођење извора и аутора, уколико није другачије наведено.

Ставови објављени у текстовима појединих аутора нису нужно и ставови уређивачког одбора, тако да не носимо одговорност за евентуалну штету насталу њиховим објављивањем.

Одговорни уредници „Филателисте“ у периоду 1949-2018:

Александар Ј. Петровић

1949-1953

Душан Драгинчић

1953-1954

Риста Аћимовић

1954-1959

Драгољуб М. Раичевић

1959-1963

Душан Главоњић

1963-1974

Миодраг Р. Вуковић

1974-1977

Јован Рељин

1977-1983

Владимир Прикић

1983-1987 и 1991-1994

Драгољуб Павловић

1987-1989

Мирослав Најдановић

1989-1991

Војислав Беговић

1994-1996,

2000-2004,

2009. и 2017-2018

Зоран Станковић

1996-1999

Уређивачки одбор

2006-2009 и 2011-2013

Владимир Милић

2019-2024

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
656.835(497.11)

ФИЛАТЕЛИСТА: часопис Савеза филателиста Србије

/ одговорни уредник Владимир Милић. - Год. 1, бр. 1 (1949) - . - Београд : Савез филателиста Србије, 1949- (Београд :

Службени гласник). - 28 cm

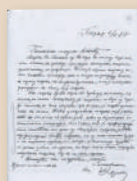
Тромесечно. - Текст на срп. и енгл. језику.

ISSN 0430-4063 = Филателиста (Београд)

COBISS.SR-ID 16523778

* На насловној страни
Дојен српске филателије
Синиша Остојић

Позадинска фотографија чији је део приказан
са смањеним нивоом транспарентности на
унутрашњим странама часописа

Из збирке писама која је Евжен Дероко, отац српске
филателије слао колекционару марака Кнежевине Србије
mr. рh Ђорђу Анђићу. Писма су даћирана у периоду 3. јуни
1929 - 29. фебруар 1940. године. Садрже Дерокове одговоре
на питања о поштанским маркама Кнежевине Србије која
је Анђић сакупио.

УВОДНИК

У излагачком смислу, филателистичка 2024. година може се сврстати међу најзначајније године за српску филателију. Велики успех наших излагача на Светској специјализованој филателистичкој изложби ЕФИРО 2024 у Букурешту, као и резултати остварени на Европској филателистичкој изложби ХАФНИА 24 у Копенхагену, крунисани су у новембру на регионалној изложби БАЛКАНФИЛА XX у Солуну. Посебно се издваја експонат српског излагача Владимира Поповића, *General classification and types of postcards of the “Golden Age” in the collection of Herceg Novi and its surroundings*, који је освојио Grand Prix International у такмичарској класи.

Додатна потврда квалитета стигла је кроз признање нашем часопису – Филателиста је освојио златну медаљу у такмичарској класи филателистичке литературе на изложби БАЛКАНФИЛА XX, што сведочи о вредности коју пружамо нашим читаоцима.

Посебно значајна вест стигла је са 77. конгреса Светске филателистичке федерације (FIP), одржаног у децембру у Шангају – Београд је званично потврђен као домаћин Светске филателистичке изложбе БЕОГРАД 2027! Ово је изузетна част за Србију и јединствена прилика да се филателистички свет окупи у нашем главном граду. Истовремено, ово је и велика одговорност за Савез филателиста Србије, Пошту Србије и државне институције, који ће у наредном периоду морати да уложе озбиљне напоре у организацију овог престижног догађаја.

Потреба за јачом комуникацијом између Савеза и чланова довела је до покретања иницијативе за израду свеобухватне базе података о чланству. Циљ је да сваки филателистички клуб има ажурну евиденцију, а да Савез филателиста Србије стекне јаснију слику о броју и структури својих чланова. Ово ће омогућити бољу организацију догађаја, ефикаснију комуникацију и лакше ангажовање колекционара у различитим пројектима.

У овом броју доносимо изузетно занимљиве студије, а посебно истичемо анализу пригодног издања Устав Црне Горе 1905 покојног професора Јована Величковића, чланак професора Милана Радовановића о српско-црногорској офанзиви у Источној Босни, као и рад господина Живковића о историји југословенског поштанског авио-саобраћаја.

Филателиста не пропушта да забележи ни значајне догађаје ван граница наше филателистичке заједнице. У овом броју имате прилику да прочитате кратак осврт на рад нашег дугогодишњег сарадника и бившег председника Савеза филателиста Србије, проф. др Милана Радовановића, објављен у реномираном часопису *The London Philatelist*. Такође, доносимо и извештај о недавно завршеној билатералној ревијалној изложби у Шкофја Локи, Словенија, организованој у склопу манифестације Месец Србије у Словенији 2025, под покровитељством амбасаде Србије у Љубљани.

Са жељом да овај број обогати ваша знања, али и да вас инспирише да своја знања поделите као сарадници Филателисте, желимо вам пријатно читање!

Уредник часописа *Филателиста*
Милош Вуковић

BELGRADE 2027

FIP PATRONAGE GENERAL EXHIBITION
12-17 OCTOBER, 2027, BELGRADE, SERBIA

На 77. конгресу одржаном 3. децембра 2024. у Шангају, прихваћена је кандидатура Савеза Филателиста Србије и Поште Србија да наш главни град буде домаћин светске филателистичке изложбе БЕОГРАД 2027 од 12. до 17. октобра 2027., чиме је потврђена одлука Управног одбора Светске филателистичке организације (FIP – Fédération Internationale de Philatélie) из априла прошле године.

Изложба БЕОГРАД 2027 има карактер генералне светске изложбе, док ће остале светске изложбе у 2027. години имати карактер специјализованих изложби односно изложби нижег обима. Као представник ФИП-а, за консултанта изложбе, именован је Петер Сухадолц (Словенија). БЕОГРАД 2027 је најављен у званичном ФИП календару на интернет страници.

Ово је јединствена прилика да Београд покаже своју богату историју и да се представи као отворен, гостољубив град, спремно прихватајући филателисте и љубитеље поштанских марака из целог света. Светску филателистичку изложбу ће ораганизовати Савез филателиста Србије уз подршку Владе Србије и Поште Србије.

Церемонија потписивања уговора: Владимир Милић,
председник СФС и Петер Сухадолц, ФИП директор за Европу

ИЗВЕШТАЈ СА СВЕТСКЕ СПЕЦИЈАЛИЗОВАНЕ ФИЛАТЕЛИСТИЧКЕ ИЗЛОЖБЕ У БУКУРЕШТУ

Светска специјализована филателистичка изложба EFIRO 2024 одржана је у Букурешту, Румунија, у простору Националне библиотеке, између 18. и 22. априла 2024. године. Овај догађај је био под покровитељством Светске филателистичке федерације (FIP), а у њему су чествовале 63 земље, са укупно 563 експоната, изложених у 2.655 витрина.

Такмичење се одвијало у 11 такмичарских класа:

- Традиционална филателија
- Поштанска историја
- Поштанске целине
- Аерофилателија
- Астрофилателија
- Тематска филателија
- Максимафилија
- Фискалистика
- Отворена класа
- Разгледнице
- Литература

Србију су на овој филателистичкој изложби представљали следећи излагачи са својим колекцијама:

- **Владимир Милић**, „Србија 1880–1920“, класа Традиционална филателија
- **Зоран Степановић**, „Босна и Херцеговина 1826–1918“ – Студија поштанских жигова, класа Поштанска историја
- **Александар Боричић**, „Поштанска историја Црне Горе 1779–1916“, класа Поштанска историја
- **Никола Љубичић**, „Таксене марке Србије 1881–1915“, класа Фискалистика

- **Иван Тангл**, „Претфилателија Петроварадина 1771–1850“, класа Једновитрински – Поштанска историја
- **Борис Влајнић**, „Поштанске целине СХС Босне“, класа 2–3 витрински – Поштанске целине

Излагачи из Србије наставили су традицију успеха на пољу филателије и постигли следеће резултате:

- **Златна медаља:** Владимир Милић („Србија 1880–1920“)
- **Велика позлаћена медаља:** Зоран Степановић („Босна и Херцеговина 1826–1918 – Студија поштанских жигова“)
- **Велика позлаћена медаља:** Александар Боричић, „Поштанска историја Црне Горе 1779–1916“
- **Велика позлаћена медаља:** Никола Љубичић, „Таксене марке Србије 1881–1915“
- **87 поена:** Иван Тангл, „Претфилателија Петроварадина 1771–1850“
- **79 поена:** Борис Влајнић, „Поштанске целине СХС Босне“

И поред неспорног успеха, Зоран Степановић и Александар Боричић су изразили нездовољство оценама жирија, сматрајући да њихове колекције нису адекватно вредноване јер су на неколико претходних изложби истог ранга оцењене већим бројем поена и златним медаљама. Наиме, Александар Боричић је четири пута освојио златну медаљу, док је Зоран Степановић златном медаљом био награђен шест пута. Током припреме за изложбу, излагачи су уложили значајне напоре да унапреде своје колекције у складу са сугестијама претходних судија, уверени да су додатно побољшали квалитет својих експоната, стога су били врло изненађени када су на EFIRO 2024 добили ниже оцене и медаље.

Из тог разлога, на захтев нашег реномираног излагача господина Александра Боричића, национални комесар је одбио да прими Велику позлаћену медаљу која му је била намењена.

Но, без обзира на то што оцене нису увек у складу са очекивањима, важно је истаћи значај излагања. Суштина филателистичких изложби јесте дељење страсти према филателији и стварање заједнице истомишљеника. Излагањем, колекционари не само да представљају своје колекције већ доприносе очувању историје и културе.

Ово је посебно важно имајући у виду да је на изложби EFIRO 2024 званично потврђено да ће Београд бити домаћин Светске филателистичке изложбе БЕОГРАД 2027. године, што представља важан корак за промоцију филателије у Србији.

Ова номинација неспорно доказује значај српске филателије на међународној сцени и њен допринос глобалној филателистичкој заједници.

Зоран Степановић,
национални комесар Србије

BALKANFILA XX

13-16 NOVEMBER 2024 THESSALONIKI, GREECE

ИЗВЕШТАЈ СА ФИЛАТЕЛИСТИЧКЕ ИЗЛОЖБЕ У СОЛУНУ

После успешно спроведене изложбе Балканфила XIX у Београду, 2023. године, регионална изложба Балканфила XX преселила се у Грчку, у предивни град Солун, где је одржана у периоду 13-16. 11. 2024.

У предивној сали ЕКСПО центра, уз одличну организацију Грчког филателистичког савеза и Филателистичког друштва у Солуну, Савез филателиста Србије био је представљен са 12 изложака у такмичарским класама, и једним експонатом у судијској класи.

Српски излагачи су остварили одличан успех, који је крунисан првом Гран-при наградом у класи Разгледнице у историји филателистичког излагаштва, а коју је освојио Владимир Поповић.

Резултати наших излагача:

- **Владимир Поповић**, за изложак под називом *General classification and types of post-cards of the "Golden age" in the collection of Herceg Novi and its surroundings* – Large Gold (96 поена)
- **Зоран Степановић**, за изложак под називом *Bosnia & Herzegovina 1826-1918 "The cancelation Study"* – Large Gold (91 поен);

- **Савез филателиста Србије**, за часопис *ФИЛАТЕЛИСТА* бр. 284 – Gold (87 поена)
- **Светислав Јелић**, за изложак под називом *Yugoslavia definite issues from 1986* – Gold (85 поена)
- **Угљеша Стефановић**, за изложак под називом *Orebić on postcards* – Large Vermeil (81 поен)
- **Драгош Петровић**, за изложак под називом *Development of building and architecture in the South east Europe* – Large Vermeil (80 поена)
- **Петар Савић**, за изложак под називом *Narrow gauge railway (0.76) Belgrade – Zelenika with associated trucks* – Vermeil (79 поена)
- **Иван Тангл**, за изложак под називом *Military censorship marks in Ujvidek/Novi Sad during the WWI* (90 поена)
- **Иван Тангл**, за изложак под називом *Peterwardein in the Prestamp Philately 1771–1850* (88 поена)
- **Борис Влајнић**, за изложак под називом *Eastern railway in Bosnia & Herzegovina* (73 поена)
- **Горан Суша**, за изложак под називом *“More than a game” Football in Serbia, 1903–2023* (65 поена)
- **Растислав Спевак**, за изложак под називом *Protectorate of Bohemia an Moravia* (60 поена)

У судијској класи, наш савез је представљао Владимир Милић својим експонатом *Serbia 1880–1920*, који је уједно био и у судијском тиму у класи традиционалне филателије.

Остварени резултати недвосмислено потврђују присуство Савеза филателиста Србије и српских излагача на филателистичкој карти региона.

На састанку радне групе Балканфила представници Савеза филателиста Србије најавили су да је могуће да ће Србија поново бити домаћин овог престижног филателистичког догађаја, а као увертиру за светску изложбу Београд 2027.

Српски комесар,
Светислав Д. Јелић

Flash
Fédération Internationale de Philatélie

ПРИГОДНО ИЗДАЊЕ УСТАВ ЦРНЕ ГОРЕ 1905

Проф. др Јован Величковић

Чланак „ПРИГОДНО ИЗДАЊЕ УСТАВ ЦРНЕ ГОРЕ 1905“ објављен је 2008. године у каталогу изложбе MONTENEGROFILA 2008. Уз сагласност и љубазност господина Томе Катурсића, председника Савеза филателиста Црне Горе, објављујемо овај текст у часопису Филателиста.

Montenegro in 1905 - release inspired by the promulgation of the Constitution
by Jovan Velickovic, PhD

Upon international recognition of Montenegro, as of an independent state, in the Congress of Berlin in 1878, the Principality was ruled by the King Nikola Petrovic during the second half of the 19th century. The Prince announced to his people on St. Luka's Day (Lucindan), i.e. on October 31, 1905, he would provide the Constitution on St. Nikola's Day (Nikolidan), i.e. on December 19, 1905. The Constitution was approved unanimously by the Constituent Assembly. That paramount event was underlined by the issue of a series of pertinent postage stamps on December 19, 1905. All nine value-bearing stamps of the issue, as well as those for return receipts (so called RA) and five Porto stamps were overprinted by the same reprint.

После међународног признања Црне Горе као суверене државе на Берлинском конгресу 1878. године, Књажевином је у другој половини XIX века владао књаз Никола Петровић. Књаз је на Лучиндан 31. октобра 1905. године најавио, а већ 19. децембра, на Никољдан, донесен је Устав.

Устав је једногласно прихватила Уставотворна скупштина. Овај велики догађај обележен је издавањем серије пригодних поштанских марака 19. децембра 1905. године. Свих девет вредности марака овог издања, као и марака за повратни рецепис (тзв. RA), као и пет портомарака, претиснуте су истим претиском *Constitution УСТАВ Никољдан 1905* (Устав и Никољдан ћириличним словима), у црној и црвеној боји, у зависности од боје основне марке. Претискивање је извршено на маркама редовног издања Црне Горе из 1902. године, које су штампане у Државној штампарији у Бечу. Издање из 1902. године било је без икаквих варијетета, изузимајући постојање три зупчања. Претискивање је извршено у књиготиску у Државној штампарији на Цетињу. За штампу је коришћено више плоча и више боја, што је довело до великог броја типова претисака и других специфичних грешака. Један од првих чланака који је обрађивао ово подручје потиче од Филипса (Phillips), из 1906. године (1).

Као подлога за каталогизацију и студију овога издања у последњих 50 година и више коришћена је поставка која потиче од Флека (Fleck, 2), коју су, према мојим сазнањима, касније допунила само два аутора, Пилауер (Pillauer, 4) и Диц (Dietz, 5). Због бољег разумевања овог приказа и даљег истраживања ових марака, приказани су на слици 1 добро познати типови 1, 2, 3, 4 и 5 овог издања, према начину обраде који је усвојио Михел (Michel) каталог.

Слика 1. Типови 1 (1905) и 2–5 (1906) прешиска УСТАВ

Треба уочити да је тип 1 штампан врло малим словима *Constitution*. Ако бисмо доњу базну линију подвучену под „1905“ продужили даље налево, онда С из *Constitution* код типа 1 лежи изнад те линије. Међутим, ова замишљена линија сече С код свих осталих типова, 2–5. Осим тога, код типова 2 и даље, употребљена су већа слова за реч *Constitution* (слика 2).

Типови 2–5 разликују се међусобно по дужини речи УСТАВ. Код типа 2 дужина је 9,75 mm, са малим растојањем између У и С, код типа 3 дужина је 11,50 mm, а растојање између У и С је упадљиво велико; код типа 4 дужина је 11,25 mm, а С у речи УСТАВ је отворено као срп; код типа 5 дужина је најмања, 8,25 mm.

Према литератури, крајем 1905. године штампане су све вредности, прво у табацима од по 25 комада, све у типу 1. Како је потражња била врло велика, нарочито од сакупљача и трговаца из иностранства, састављена је плоча за претискивање од 100 поља, тако да прештампавање више није било споро, а захтеви су могли да се подмире. Чињенице које сам изложио у овом кратком уводу су одраније познате. Поводом стогодишњице издања (2005) намеравао сам да напишем пригодан чланак о овим маркама, подстакнут чланком Филипа у часопису ЈУГО-ПОШТА, који излази у Енглеској, а који, према моме мишљењу, у неким појединостима није био исправан. У то ме је време пре свега интересовало да ли некако могу да се разликују марке првог типа штампане у табацима од 25 комада од оних штампаних у табацима од 100 комада. Флек (2) тврдио је да је код плоча од 25 комада реч „Никољдан“ на пољу 21 позиционирана ниже него код осталих 24. У каснијем раду Флек је овај навод изоставио (3). Што се тиче постојања грешака у слогу претиска у типу 1, Пилауер није регистровао никаква одступања („Претисак је једнообразан и изузимајући постојање табака од 25 и 100, нема никаквих разлика“). Диц (6) убрзо коригује Пилауера, тако што је регистровао појаву типа 2 (тачније 2а) у положају 1, само на вредности у хелерима франко марака, али ову појаву приписује само табацима од 25 комада (на слици 8 приказана је разлика између типова 2 и 2а).

Захваљујући Дицу, добио сам врло добру фотокопију табака од 25 комада AR марке, са одступањем у позицији 21. Међутим, у табаку, у позицији 25, запазио сам упадљиву грешку у речи „Никољдан“, коју сам назвао „угнуто Љ“.

Слика 2. Тип 1 прешиска - Ниско позиционирана реч „Никољдан“; „Угнуто Љ“ (горе)

Овај табак је наводно требало да представља штампу на само 25 поља (слика 2). Стрпљиво сам претражио велики број марака покушавајући да нађем обе грешке на свим другим маркама овог издања, ниско позиционирано „Никољдан“. Нашао сам спуштено „Никољдан“ и код осталих 14 вредности, међутим, ни на једној другој нисам нашао „угнуто Љ“. Неочекивано сам нашао четварац марака од 50 хелера, где се ниже постављено спуштено „Никољдан“ налази на десној горњој марки, што никако није могло да буде позиција 21 евентуалног табака од 25. Пажљивим прегледањем великог броја марака типа 1, открио сам низ других грешака претиска, које се јављају на свим или само на неким табацима, код свих или само појединих вредности. За потребе овог рада, унео сам само грешке које сам установио најмање код два примерка.

Грешке у слогу (Plattenfehler) код марака у типу 1.

	Грешка у претиску	Налажење	Позиција у табаку	Слика
1.	Ниско позиционирана реч „Никољдан“	14 вредности и AR	41, 46, 91, 96	2
2.	„Угнуто Љ“	само AR, 25 хел.	25 Табак од 25?	2
3.	Доле задебљан стуб слова Т у речи УСТАВ	само код 1 и 25 хелера	45	3
4.	Одломљен део Т и левог С	све вредности осим 1,25 хелера и AR	45	4а 4б
5.	Без левог дела серифне црте код Т	све вредности изузев AR	95	5
6.	Јако оштећено Љ у речи „Никољдан“	Грешке 5 и 6	95	5
7.	Стуб слова Т у средини прекинут	Само код 2 хелера	82	6
8.	Т горе у средини искидано, оштећено К	Само код 10 хелера и порто 25	19	
9.	Страно тело између К и О у речи „Никољдан“	Само код црних претисака осим AR	48	
10.	Сломљено О, лево горе у речи „Никољдан“	Само код 10 хелера, порто 50 хелера и 1 круна	18	7
11.	Тип 2а у пару са типом 1	Само код хелерских вредности франко марака	Позиције 1 и 2, на делу издања	8
12.	Оштећени С и Т у речи УСТАВ, Е уместо В	5,50 хелера, 1,2 и 5 круна	40 (90?)	

Примедба: Грешка под 12 ње накнадно откривена

Према Флеку, претиснуте су све вредности као $\frac{1}{4}$ табаци од 25 комада, а тек касније су претискивани табаци од 100 (који су могуће пре доставе поштама раздељени на $\frac{1}{4}$ табаке од 25). Мањи налази грешака у плочи код типа 1 дају основа за претпоставку да су прво прештампаване AR марке у табацима од 25, а да су све друге вредности затим одмах прештампаване у табацима од 100, са плочом од 100 поља. Разлог овоме је пре свега поље са „угнутим Љ“, које се јавља само код AR марака. Да су ове марке прве штампане произлази посредно и из чињенице да је код AR претисак увек чист, јасан и врло правилан, што код осталих марака у типу 1 није увек случај. Ова се констатација, међутим, не односи на реч Constitution, која је сложена врло малим фонтом, где слова нису била уједначена, често су деформисана и непотпуно отиснута (s и n често личе на 8 и и, а i су некад врло дебела и без тачке). Евентуално проналажење грешке „угнуто Љ“ (број 2 према табlici) код било које друге вредности типа 1, осим AR марке, где грешка није доњи угаони комад, оповргло би моју претпоставку.

Слика 8. Тип 2а у њару са штићом 1

Моја је претпоставка да је основна плоча од 25 поља, употребљена само за прештампаване AR марке, употребљена за готовљење плоче од 100. Оштећено „љ“ је одстрањено. Међутим, спуштено „Никољдан“ је остало код IV плоче од 25. Претходна позиција 25 је коригована, али делимично са неисправним „Т“, тако да је остало „угнуто Љ“ на позицији 100. Претпостављам да је сада нова плоча имала следећи изглед.

2а									
х				т	х				
х				т	х				

У приказаној шеми Х представља счушћени „Никољдан“, Т је оштећено слово Т, а на пољу 1 јавља се штић 2 само код хелерских вредности.

Још неке појединости: грешка 3 на пољу 45 састојала се у почетку само из задебљања вертикалног стуба слова Т (слика 4а).

Слика 3. Доле задебљан сѣуб слова Т у речи УСТАВ

Слика 4а и 4б Одломљен део Т и левој С у речи УСТАВ

Слика 6. Сѣуб слова Т у средини йрекинуѣ

Слика 7. Сломљено О, лево горе у речи „Никољдан“

Слика 5. Без левој дела серифне црпе код Т

Вероватно је покушано да се грешка исправи, међутим, наступило је одламање дела слова, оштећење је наступило и даље, коректура је захватила и слово С на левој страни. Напредовање оштећења види се на слици 4б. Грешке 5 и 6 јављају се само на пољу 95. Поље 50 и последње поље 100 су без оштећења.

Тип 2а у позицији 1 сасвим сигурно уграђен је намерно, што је касније кориговано (било би исправније уместо 2а писати 3а). Пре 15 година видео сам у лагеру једног трговца стотинак и више парова 1 / 2а свих хелерских вредности, што је морало да потиче из дела тиража од по 10.000 комада марака, а ово представља скоро половину укупног тиража појединих вредности (према наводима о висини тиража у 2). Видео сам и неколицину целих табака од 100 са овим распоредом, али и табаке који су били нормални, са типом 1 у позицији 1. Сасвим мала разлика између типова 2 и 2а објашњена је у поменутом чланку др Хермана Дица. Додао бих још да је код црвеног претиска на вредности од 5 хелера последње слово В некад упадљиво померено нагоре, приказано на слици 9. Осим овога, растојање између појединих слова у речи УСТАВ веће је него код нормалног типа 2, па је тај подтип по изгледу ближи типу 3.

Слика 9. В у речи УСТАВ на позицији 1

На слици су горе две вредности од 1 хелера. Код прве слово В стоји незнатно померено нагоре, код друге стоји нормално, затим је приказана вредност од 50 хелера, где је В јако померено нагоре.

Могуће објашњење: прво су штампане вредности са црним претиском 2 и 10 хелера. Код штампања црвеном бојом В се лагано померало нагоре, највише је стајало код 50 хелера; коначно, када је на крају штампана вредност од 5 хелера, В је враћено на место, али учвршћено клином.

Код издања из 1906. постоје све франко вредности са претиском у измењеној боји, црн уместо црвен и црвен уместо црн, изузев вредности од 5 круна, која је позната само са црним претиском. У збирци поседујем вредност од 25 хелера са црним претиском коју Флек не наводи, а код Дица (5) стоји знак питања. AR и порто-марке познате су само са црним претиском, изузев 10 хелера порто, која је претиснута црвено, али је позната и са црним претиском. Остале пробе боја: зелена, жута, смеђа итд. описане су код Дица (5). Све марке поменуте у овом пасусу су ретке. Парови и већи комади са описаном грешком у претиску нису ми познати.

ИЗДАЊЕ 1906, ПЛОЧЕ ЗА ПРЕТИСКИВАЊА СА ТИПОВИМА 2–5

Друга већа количина марака УСТАВ штампана је почетком 1906. године, са плочама од 100 поља и различитим распоредом типова. Распоред је неколико пута објављен, код Филиписа, Флека, Пилауера и Дица. Потпуно тачан је једино онај који је објавио Диц, а који овде укратко понављам. Постојале су укупно три плоче, са међусобно различитим распоредом типова. Према расположивим подацима, плочом 1 претиснуте су вредности од 2, 25 и 50 хелера, 1, 2 и 5 круна и AR; плочом 2 вредности од 1, 2, 5 и 10 хелера, као и порто-марка, а плочом 3 поново вредности од 1 и 10 хелера. Распоред типова био је следећи:

Плоча 1	Плоча 2	Плоча 3
2225222225	2222222222	2224222222
2222222222	2222222222	2222222222
2222222222	2222222222	2222222222
2222222222	2222222222	2222222222
2222222222	2222222222	2222222222
2222233333	2222233333	2222233333
2222233333	2222233333	2222233333
2224433333	2224433333	4444433333
4444433333	4444433333	4444433333
4444433333	4444433333	4444433222

Коментар: Вероватно је прво састављена плоча 1, са намерно уметнутим типом 5 на позицијама 4 и 10, који је најређи. Верујем да је наређено да се ова два поља избаци, односно уједначе са осталима, те је тако настала плоча 2. На крају, због још постојећих потреба, састављена је плоча 3 (или су из претходне избачена нека поља која су се оштетила током рада), на нелогичан начин, са једним типом 4 у првом реду и типом 2 поново сасвим на крају, у позицијама 98, 99 и 100. Треба даље уочити да тип 3 заузима десну доњу четвртину свих плоча (сем код плоче 3), а да се на тих 25 поља јавља чак 7 упадљивих грешака у слогу.

Код ове плоче су добро познате следеће грешке: Т са тачком на стубу у позицији 6, V уместо У на пољу 56, широка нула у позицијама 1, 19, 27 и 51, као и 53 (није наведено код Флека), даље *Constitution* (66), *Constitutton* (69), *Constitutton* (79) i *Coustitution* (86), последња 4 унутар типа 3. Могао сам да пронађем све наведене грешке код свих вредности, осим тога, понекад се V уместо У јавља у позицијама 60, 70 и 80.

Моје интересовање било је, међутим, усмерено на још нерегистроване грешке. Тако сам открио ниско постављено „Никољдан“ код свих вредности, укључујући и AR, као и порто 10 хелера, у позицији 96, грешка која је истоветна онима на пољима 41, 46, 91 и 96 плоче 1 из 1905. године. И сасвим неочекивано открио сам „угнуто Љ“ и овде, код плоче 1 и 2 на пољу 100. Једино га нисам нашао код AR марке. Ове две грешке приказане су на слици 10.

Слика 10. Горе „Никољдан“, зајим 5 кр, 2 хел и 5 хел
и йорџио 10 хел. са „ујнујим Љ“

Измењене боје претиска: Слично као и код претискивања типом 1, 1905. године, и овде постоје измењене боје, црна уместо црвене. Флек региструје 1, 5, 25 и 50 хелера, као и 1 и 2 круне у црној боји, али не и неке друге. Требало би очекивати да ови табаци потичу од истих плоча као и нормалне марке. Међутим, то није једнозначно случај. За сакупљаче је ово сазнање веома важно, нарочито због могућег постојања типа 5 код још неких вредности (1, 5 и 10 хелера). У вези са овим, тип 5, мало „Устав“ од 8,25 mm. Седам поменутих вредности, 2, 25, 50 хелера, 1, 2, 5 круна и AR у типу 5 су релативно ретке, радо се сакупљају, у Мишел каталогу добро котирају, али су још увек потцењене.

Претисак са поља 4 код AR се некада јавља као привидно двоструки претисак. У типу 5 познате су, међутим, још две марке 5 хелера и 10 хелера, обе са црним претиском. Марка од 5 хелера са црним типом 5, позната је до данас у око пет примерака који представљају велику реткост марака Црне Горе. Претисак мора да потиче са плоче 1 (слика 11).

Слика 11. Пејнаесџ хелера црни
џреџисак џиј 5

У збирци поседујем блок од 15 комада марака од 5 хелера са црним претиском са распоредом 22244/44444/44444, тако да је у питању плоча 1. Требало би очекивати да тип 5 са црним претиском постоји и код вредности од 25, 50 хелера, 1 и 2 круне. Познат ми је комад од 1 круне, док остале никад нисам видео.

Слика 12. Десет хелера,
црни џреџисак, џиј 5

Марка од 10 хелера са нормалним црним претиском позната је до данас у три или највише четири примерка (слика 12). То је сигурно најређа марка целог издања, равна по вредности марки од 15 новчића „Прослава штампарije“, са црвеним претиском. Највероватније је неколико табака марке од 10 хелера претиснуто плочом 1. Осталих 98 из ове плоче не могу се разликовати од оних прештампаних плочом 3.

Парови са мешовитим претиском

Сакупљачи који су склони специјализовању налазе код издања „Устав“ из 1906. године нову интересантну област, парове или четверце са различитим претисцима. Налажење парова, са типовима 2-3 или 2-4 или 4-3, не би требало да буде проблем, нешто ређи су 2-5 или 5-2, а изузетно ретки парови 4-2 и 3-2. Различите могућности постојања водоравних и вертикалних парова могу се очитати са слике састава плоча.

Марке „Устав“ са различитим зупчањем

Основне марке овог издања штампане су у Бечу, и јављају се (непотребно) у три зупчања $13\frac{1}{4} : 12\frac{1}{2}$ (Ц), $13\frac{1}{4}$ (Д), као и $12\frac{1}{2}$ (А). У варијанти А, јављају се само вредности од 1 и 25 хелера, 25 су нађене у неутрошеним количинама после повлачења из течаја и никад нису доспеле на шалтер. Све ове варијанте наведене су у Мишел каталогу и врло су различито вредноване. Вредност од 1 хелера у зупчањима Ц и Д потиче од пробних отисака плаве боје. Марке од 2 хелера и 2 круне у зупчању Д су прилично ретке.

Приликом прештампавања марака издања „Устав“, употребљене су поједине вредности у два различита зупчања. Појава ових варијанти није нигде још каталошки обрађена и вреднована, само је поменута у (4). У контакту са др Дицом саставио сам табелу појављивања ових марака са претиском „Устав“.

Марке издања 1902, 1905. и 1906. у разним зупчањима

Издање	1902.			1905. тип 1.			1906. тип 2–5		
Вредност / зупчање	А	Ц	Д	А	Ц	Д	А	Ц	Д
1 хелер	*			*			*		
2		*	*		*	*		*	*
5		*	*		*	*		*	*
10			*			*			*
25	*		*	?		*	?		*
50		*	*		*	*		*	?
1 круна			*			*		*	
2		*	*		*	?		*	?
5		*	*		*	*		*	*

У табели, * значи да таква марка постоји, наведено је ? када таква основна марка постоји, а она са претиском још није нађена. Међутим, однос реткости две марке исте вредности а разних зупчања не мора да одговара односу вредности ових марака без претиска. Тако је марка у зупчању Д без претиска врло ретка, док се са претиском у оба зупчања лако налази. Треба напоменути да је Пошта Србије и Црне Горе новембра 2005. године издала посебну марку посвећену стогодишњици доношења Устава, на којој су приказани књаз Никола и Владарев двор на Цетињу.

Чланак је изворно објављен у часопису *Sudpost-Philatelie* Nr. 95-96/2006, сшр. 1891.

Аутор се захваљује сакуљачима који су помогли припрему овог чланка: Александар Борић, V. Cohenen, Dr Herman Dietz, Слободан Кнежевић и W. Medock.

Литература:

1. Philips, C. I., The Monthly Journal, London, 1906/07.
2. Fleck, V., Приручник марака Црне Горе, Zagreb, 1954.
3. Fleck, V. Neues Handbuch der Briefmarkenkunde, свеска 5, Montenegro, 1962.
4. Pillaure, Z., Arge Jugoslawien, 19/1982, стр. 287.
5. Dietz, H., Arge Jugoslawien, 19/1982, стр. 289.
6. Dietz, H., Sevens, R., Arge Jugoslawien, 20/1982, стр. 296.

СВЕТ ПОШТАНСКИХ МАРКИ КАО МОСТ МЕЂУ НАРОДИМА

Србија и Словенија имају традиционално добре односе који се унапређују у свим областима а нарочито на привредном и културном плану. Ипак, тридесет година живота у самосталним државама учинило је да добар део заједничке традиције, посебно међу млађим нараштајима, почне полако да се заборавља.

Амбасада Р. Србије зато већ четврту годину заредом организује „Месец Србије у Словенији“. Ове 2025. године један од најважнијих догађаја била је филателистичка изложба у Шкофјој Локи која је отворена 21. марта 2025. Већ у свом наслову она је представљала мост између два писма и два језика. Названа је: „Марка/Znamka Србије и/in Slovenije“.

Филателисти из две земље, њих петнаест, показали су да се као чувари традиције у поштанским маркама добро разумеју. Кренули

су на заједничко путовање и изложили марке занимљивих тематика какве су: историја православља, историја словеначке уметности, историја Босне и Херцеговине у турско време и након анексије Аустроугарске, војна цензорска марка у Новом Саду током Другог светског рата, поштанска железничка марка Словеније и многе друге.

Изложба је отворена у инспиративном простору Културног центра „Житница“ у Шкофјој Локи. Отварању су присуствовали председници општина Шкофја Лока и Водице, председници два филателистичка друштва Србије и Словеније, представници пошта две земље, Амбасаде Р. Србије, привредног живота Словеније и Србије, свештенства и, наравно, филателиста из две земље.

Показало се да је филателија далеко више од сакупљања поштанских марака, да је она сведок поштанске историје, која је опет, са своје стране, сведок укупне историје једног народа.

Ово се нарочито видело у предавању председника Савеза филателиста Србије Владимира Милића, које је одржано у „Житници“ 22. марта 2025. Владимир Милић, филателиста и истраживач поштанског саобраћаја у инфлаторном периоду. Предавање под називом: „Југословенска инфлација: утицај на поштанске тарифе“ кроз свет поштанских марки и поштанског саобраћаја одразило је дух читавог једног веома динамичног времена.

Посебну вредност изложбе „Марка/Znamka Србије и/in Slovenije“ представља прво међусобно издање персонализованих марки Србије и Словеније, са истим мотивима на којима се налазе реформатори српског и словеначког језика: Вук Стефановић Караџић и Јернеј Копитар и напис „Месец Републике Србије у Републици Словенији 2025“. Ово луксузно издање биће добар дипломатски поклон и подсећање на време када је сарадња Србије и Словеније у области филателије тек почела.

Александар Гаталица

Први саветник, Амбасада Србије у Словенији

ПОШТАРНИЦЕ (ПОМОЋНЕ ПОШТЕ) У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ У ДОБА АУСТРОУГАРСКЕ ОКУПАЦИЈЕ (1878–1918)

Даворин Гело

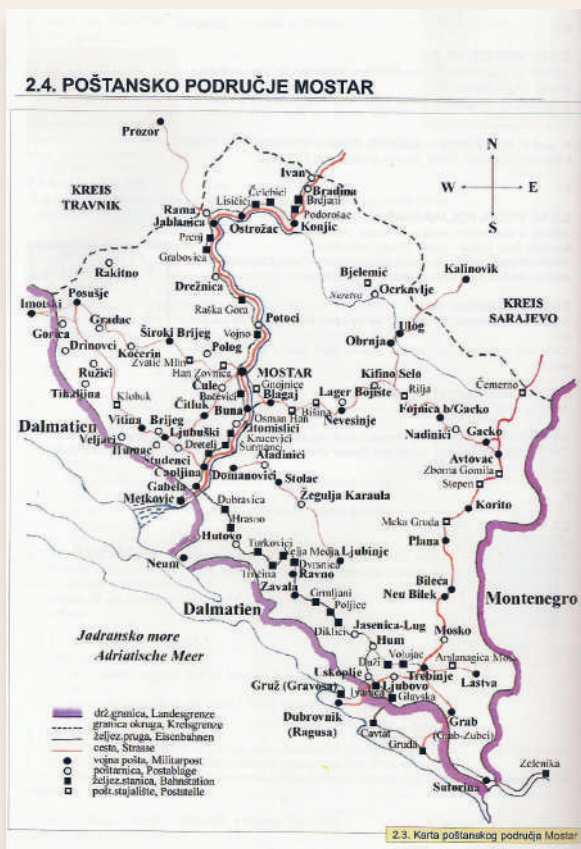
On August 6, 1878, the first postal establishment was opened in Mostar as FELDPOST-EX-POSITUR No.18, and on August 10, 1878, the first field post office was opened in Grab as ETAPEN POSTAMT 1. Subsequent orders aimed at improving postal services followed (such as permitting parcel delivery, financial transactions, allowing civilians to use field post services, ensuring that trains with postal carriages accepted letters and manually cancelled stamps). On July 1, 1879, the first Bosnian-Herzegovinian postage stamps were issued, followed by permissions for accepting private registered letters, sending limited amounts of money, newspapers, and parcels. Mobile postal offices were converted into permanent military post offices, postcards and postal envelopes were introduced, and telegraph stations were opened.

A total of 156 military post offices were opened, located in every military garrison and all district centres (except Bjelemić), along with approximately 170 auxiliary military post offices (detailed information on these offices and their numbers follows in the text). This postal system functioned until the dissolution of the Monarchy, after which, on October 27, 1918, the postal service of Bosnia and Herzegovina came under the jurisdiction of the newly proclaimed State of Slovenes, Croats, and Serbs, later renamed the Kingdom of Serbs, Croats, and Slovenes.

Укратко о дијелу повијести БиХ (1463–1878)

Опће је познато да је Босна и Херцеговина муњевитим налетом Мехмеда II Освајача 1463. пала под турску власт, а 1482. пала је и Херцеговина. Тек у XVIII стољећу, након ратова Турске с Аустријом и слабљења њене моћи, расте аутономашко расположење босанског живља према Цариграду. Неколико оружаних устанака босанских феудалаца Турци су сломили. Неуспјеле реформе само су погоршале аграрне односе и довеле до низа сељачких устанака у XIX стољећу. Херцеговачки устанак 1875. проширио се на Босанску крајину, 1876. увучене су у рат Србија и Црна Гора, а наредне године и Русија. Миром у Сан Стефану, Босни и Херцеговини је призната аутономија. Међутим, на конгресу великих сила у Берлину (13. 7. 1878) ревидиране су одредбе Санстефанског мира и признато је Аустроугарској право да запосједне Босну и Херцеговину. Дана 29. 7. 1878. аустроугарска војска прешла је границу Босне и Херцеговине. Тога дана започела је филателистичка повијест Босне и Херцеговине. Све раније сматра се претфилателијом.

Укратко о поштанској повијести БиХ (1878–1918)

Окупационе трупе, на правцима надирања, одмах су организовале војну поштанску службу, покретне уреде, а војна поштанска служба у почетку је служила искључиво потребама припадника војске (за потребе армије, корпуса, дивизија, етапних пошта).

Дана 6. 8. 1878. отворена је у Мостару прва поштанска установа као FELDPST-EXPOSITUR No18, а 6. 8. 1878. отворена је прва етапна пошта у Грабу као ETAPEN POSTAMT 1. Затим су слиједиле наредбе које су се односиле на побољшање рада поште (дозвола за слање пакета, новчани промет, дозвола грађанима да користе услуге етапних пошта, да влакови са поштанским колима морају заимати писма и да се марке на њима морају ручно поништити, 1. 7. 1879. издају се прве босанскохерцеговачке марке, слиједе дозволе за задржавање приватних препоручених писама, слање ограничене вриједности новца, новина и пакета, поштански покретни уреди претварају се у сталне војне поште, уводе се отворена дописница и поштанска омотница, отворене су телеграфске станице).

Поштански саобраћај у почетку одвијао се коњима, касније запрежним поштанским возилима, па аутомобилима... Изградњом велике мреже жељезничких пруга поштанске услуге су постале брже и квалитетније. Године 1883. долази до спајања раније основане Дирекције војних телеграфа са Дирекцијом војне поште у *K.K. Militar-Post-und Telegraphen-Direction*, под управом Главне команде у Сарајеву, односно 5. Одјела Министарства рата у Бечу.

У вријеме окупације Босне и Херцеговине поштански промет био је подијељен у шест поштанских подручја (Бања Лука, Бихаћ, Мостар, Сарајево, Травник, Тузла) + Санџак. Отворено је укупно 156 војних пошта, и то у сваком војном гарнизону и у свим котарским мјестима (осим Бјелемића), те око 170 поштарница (о поштарницама и њиховом броју опширније у наставку текста). Овако организовани поштански промет функционисао је све до распада Монархије, да би пошта Босне и Херцеговине од 27. 10. 1918. припала под власт новопроткламиране државе Словенаца, Хрвата и Срба, касније преименоване у државу Срба, Хрвата и Словенаца.

ПОШТАРНИЦЕ (ПОМОЋНЕ ПОШТЕ)

У уводном дијелу речено је да је у БиХ било отворено укупно 156 војних пошта, и то у котарским мјестима, великим жељезничким станицама, те већим насељима страних колониста.

Нови закон из 1907, о уређењу сеоских опћина, обухватао је модернизацију и ширење поштанске мреже. За задовољење потреба руралног становништва села и малих мјеста,

Монархија је отварала војне поштарнице (помоћне поште) на малим жељезничким станицама и поштанским пунктовима (гостионице, свратишта, новонастала насеља због експлоатације руда и шума, раскрижја путева којима су гравитирала села).

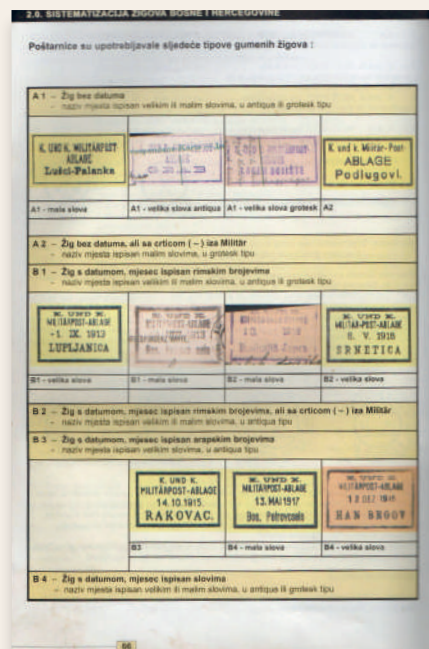
Поштарнице су помоћне поште матичних пошта с ограниченим обављањем поштанских услуга:

- продаја поштанских марака и цјелина;
- пријем и отпрема обичних поштанских пошиљака (писма, дописнице...) и телеграма;
- пражњење поштанских сандучића;
- пријем и испорука поштанских пошиљака до одређене вриједности;
- прикупљање штедних улога и достава штедних књижица улагача (тек од 1911. године).

За потврду пријема пошиљке кориштени су правокутни гумени жигови са датумом или без њега, те натписом K. und K. MILITÄRPOST ABLAGE и називом поштарнице.

Ову основну подјелу типова поштарница (са датумом и без датума) користио је и Zvonimir Pillauer, у књизи *Поштански манијулаџивни жигови Босне и Херцеговине 1878–1918*.

За разлику од поштанских жигова који су допремљени из Аустрије, жигове поштарница израђивали су домаћи гравери, па је дошло до тога да се поједини жигови разликују у димензијама, величини и типу слова, испису мјесеца (римски или арапски бројеви). Берислав Секељ је у књизи *Поштанска џовијесџи Босне и Херцеговине 1878–1918* приказао те различитости, сврставши жигове поштарница у групе: без датума – А (тип А1 и А2), те са датумом – Б (тип Б1, Б2, Б3, Б4):

Извор: Берислав Секељ, *Поштанска џовијесџи Босне и Херцеговине 1878–1918*

Извор: Милан Љиљак, *Пошта, шелеграф и шелефон у Босни и Херцеговини*

Дана 1. 10. 1907. прва поштарница отворена је у Windthorst-у (поштанско подручје Бања Лука, матична пошта Босанска Градишка), насељу њемачких досељеника.

Година 1911: Разіледница послана из поштарнице Windthorst у Босанску Градишку (матична пошта), франкирана марком од 5 Heller-a (исправна франкажура за домаћи промет), поштирана двокружним поштанским жићом са мостом K.UND K./BOS.GRAĐIŠKA/25.4.11, (шић М5), зајим послана у Kähren.

УКУПАН БРОЈ ПОШТАРНИЦА ОТВОРЕНИХ У ДОБА ОКУПАЦИЈЕ БИХ

У литератури која је кориштена за писање овог рада наведени су различити бројеви укупно отворених поштарница за вријеме окупационог периода. На примјер, Љиљак – 166 (у текстуалном опису 153 поштарнице), Pillaue – 169 поштарница, Секељ – 165 поштарница. Док Pillaue наводи Бос.Блатницу/Блатницу, Бос.Дубочац/Дубочац и Бос. Петрово село/Петровосело као различита мјеста, Секељ их третира као иста мјеста.

Година 1910. Разіледница пошта из поштарнице Блајница за Теслић (матична пошта) франкирана марком од 5 Heller-a (исправна франкажура за домаћи промет), поштирана двокружним поштанским жићом K.UND K. MILIT.POST/ /TESLIĆ/3.7.10, (шић Д3), зајим послана у Podmelec.

Година 1912. Разіледница пошта из поштарнице Бос.Блајница за Теслић (матична пошта) франкирана марком од 5 Heller-a (исправна франкажура за домаћи промет), поштирана двокружним поштанским жићом K.UND K. MILIT.POST/ /TESLIĆ/23.8.12, (шић Д3), зајим послана у N. Österreich.

На сликама изнад су приказана двије разгледнице са потпуно истим сликама и именом Блатница. На полеђини једне разгледнице отиснут је жиг **Блатница-Тип А1**, а на другој **Бос.Блатница-Тип Б1**. Оба двије разгледнице прослијеђене су у исту матичну пошту **Теслић**, а потом на крајње дестинације. **Овим је доказано да су Блатница и Бос. Блатница исто мјесто**, а вјеровати је да су то исто и Бос.Дубочац/Дубочац и Бос. Петрово село/Петровосело.

БОЈЕ ЖИГОВА ПОШТАРНИЦА

Међу сакупљачима и истраживачима поштарница у БиХ у доба окупације влада мишљење да је љубичаста/виолет боја била основна боја за отискивање жигова, а да су друге боје (црна, плава, црвена, смеђа, зелена...) кориштене у недостатку љубичасте.

Година 1912: Разгледница франкирана марком од 5 Heller-а (исправна франкажура за домаћи промет), поштомарена црвеним жигом поштарнице Брчко-Ausstellung дана 18. 9. 1912 и послана у Доњу Тузлу.

Поуздано се зна да је за отискивање жића поштарница Брчко-Ausstellung, у току двадесетодневне (10–30. 9. 1912) филателистичке изложбе у Брчком, коришћена само **црвена** боја.

Година 1913: Писмо карта са уписнутом марком од 10 Heller-а „Јајце и Плива“ за домаћи саобраћај и Немачку, послана из поштарнице Св. Филомена у Градачац (матична пошта), поштомарена двокружним жигом K. UND K. MILIT. POST/GRADACAC/29.5.13 (тип Д3), затим прослијеђена у Немачку.

Поштарница Св. Филомена-Тип Б1, правокућни жић са датумом 29.V.1913, у љубичастој/виолет боји.

Година 1915: Исјечак новчане ујушнице послане из дейозишне Св. Филомена у Градачац, франкиране са 2 x 10 Heller-а и поштомарен у Градацу (матична пошта) са двокружним поштанским жигом са мостом K. UND K. MILIT. POST/GRADACAC/8.XII.15 (тип Мао), затим прослијеђена у Оџак, долазни жић на задњој страни K. UND K. MILIT. POST/ODŽAK/12.XII.15 (тип Ма).

Поштарница Св. Филомена-Тип Б2, правокућни жић са датумом 8.XI.1915 у зеленој боји. У овом тренутку, ово је једини примјерак поштарнице Св. Филомена поштомарене жигом **зелене** боје.

Година 1914: Писмо послано из поштарнице Хаџићи у Пазарић (мајична пошта), приручено и франкирано са 10 + 25 Heller-а на задњој страни (исправна франкажура за домаћи промет), поштишено двокружним поштанским жићом са мосћом K. UND K. MILIT. POST/ PAZARIĆ/ 29.XII.14 (жић Мао), затим прослијеђен у Арад, црвени жић цензуре, долазни жић на задњој страни.

Поштарница ХАѢИЋИ-Тић Б1, правокућни жић са датумом 28.XII.1914 у плавој боји.

Година 1917: Писмо послано из поштарнице Хан Бећов у Жејче (мајична пошта), франкирано са 3 x 5 Heller-а (исправна франкажура за домаћи промет), поштишено окрућим поштанским жићом K. UND K. MILIT. POST/ ŽERČE/28.2.17 (жић K2), затим прослијеђено у Грац, црвени жић цензуре Жејче.

Поштарница ХА БЕГОВ-Тић Б4, правокућни жић са датумом 28. ФЕБ 1917 у црној боји.

ПОШТАРНИЦЕ – ИСПРАВКА ПОГРЕШНОГ НАВОДА

Ријеч је о поштарници ОЦРКАВЉЕ. Према Kühner-у и Passer-у, ова поштарница налазила се у Херцеговини. Мјесто Оцркакље налази се на путу Коњиц–Бјелемић, па је зато поштарница била уврштена у мостарско поштанско подручје.

Међутим, на цести Фоча–Калиновик, на одвојку цесте за Јелеч, такођер се налази мјесто с именом Оцркакље.

Локација према Kühner-у и Passer-у

Стварна локација

У овом моменту то је једини познати примјерак који потврђује да је поштарница Оцркавље припадала мајичној пошти Фоча у поштанском подручју Сарајево, а не у поштанском подручју Мослар.

An den
Herrn A. Twietmeyer

Leipzig

Година 1913: Разіледница франкирана
марком од 5 Heller-a (исправна
франкашюра за домаћи променџи),
послана из поштарнице Козлук у
Зворник (мајична пошта), поштићена
једнокружним жиџом K. UND K. MILIT.
POST XX/ZVORNIK/5. B.1913 (шиџ K2),
затим проспијећена у Улоџ, долазни жиџ
поштарнице Улоџ Z.B.1913.

ИЗВЕШТАЈ СА ЕВРОПСКЕ ФИЛАТЕЛИСТИЧКЕ ИЗЛОЖБЕ У КОПЕНХАГЕНУ

Европска филателистичка изложба Хафниа 24 одржана је у Копенхагену и представљала је један од најзначајнијих догађаја у филателистичком календару. Одлична организација омогућила је несметано одвијање догађаја, од доласка учесника и смештаја до саме поставке експоната. Изложбени простор, смештен у центру града, био је веома приступачан, што је допринело високој посећености.

Србија је на Хафнији 24 наступила са два врхунска експоната, који су остварили изванредне резултате:

- **„Србија 1880–1920”** – излагач: Владимир Милић
Обим: 8 витрина
Награда: златна медаља (91 поен)
- **„Отомански жигови Западног Балкана 1840–1913”** – излагач: Александар Крстић
Обим: 5 витрина
Награда: златна медаља (90 поена)

Изложба је окупила велики број посетилаца и излагача, уз врхунски квалитет експоната. Једина приметна мањкавост била је смањена заступљеност трговаца у односу на претходне манифестације сличног ранга.

Хафниа 24 је потврдила свој статус једне од најзначајнијих филателистичких изложби у Европи. Србија је на овом престижном догађају постигла велики успех, освојивши две златне медаље, што је још једном доказало висок квалитет српске филателије на међународној сцени.

Остварени резултати представљају снажан подстицај за будућа такмичења, а стечена искуства биће драгоцена у даљем развоју и промоцији српске филателије на глобалном нивоу.

Никола Љубичић,
национални комесар Србије

СРПСКО-ЦРНОГОРСКА ОФАНЗИВА У ИСТОЧНОЈ БОСНИ

Проф. др Милан Радовановић

Prof. dr Milan Radovanovic

"According to the directive of the Serbian Supreme Command, the Užice Vojska in cooperation with the Montenegrin Sandzak Vojska was supposed to act in the flank and rear of the Austro-Hungarian forces on the Drina. Acting on this order, the military units of Užice and Sandžak made a deep penetration into Eastern Bosnia at the end of September, defeated the enemy forces there, cut the communication between Sarajevo and Vlasenica and took control of Višegrad, Sokolec and Han Pijeska". The Serbian-Montenegrin offensive mostly achieved the desired goal, because the 6th Austro-Hungarian Army was forced to stop the offensive across the Drina and to separate stronger forces in order to expel the Užice and Montenegrin Sandžak armies. Part of these activities is documented by a series of postal objects from this geographical and time area, additionally confirming the events with facts.

"Према директиви српске Врховне команде Ужичка војска у садејству са Црногорском Санџачком војском имала је да дејствује у бок и позадину аустроугарских снага на Дрини. Ужичка војска састојала се из Шумадијске дивизије (четири пука), којом је командовао пуковник Драгутин Милутиновић, Ужичке бригаде (два пука), којом је командовао пуковник Иван Павловић, и Лимског одреда. Ужичком војском командовао је генерал Милош Божановић. (1)

За извршење постављеног задатка командант Ужичке војске створио је следећи план: Главне снаге (Шумадијска II дивизија и Лимски одред) дејствоваће правцем Вишеград–Семић–Соколац–Власеница са задатком пресецања комуникације Сарајево–Власеница и дејства у бок и позадину VI армије на средњој Дрини. Помоћне снаге (део снага Ужичке бригаде) дејствоваће у правцу Сребренице и Власенице, а Црногорска Санџачка војска имала је задатак да обезбеђује леви бок и позадину Ужичке војске дејством у правцу Сарајева. По овом плану операције су отпочеле 30. VII. Ужичка и Црногорска Санџачка протерујући непријатељске слабије делове 6. IX избиле су на обалу Дрине. [...] Одмах по избијању на Дрину предузете су мере за њено форсирање и овлађивање мостобраном код Вишеграда. [...] Прелаз Дрине отпочео је 14. IX. Шумадијска II успела је, али тек 16. IX да пређе и образује мостобран код Вишеграда. По извршеном прелазу настављено је надирање... Делови Ужичке бригаде заузели су Сребреницу, а Црногорска Санџачка војска и коњичке патроле из Лимског одреда избиле су у Пале код Сарајева... Шумадијска друга дивизија успела је 26. IX да пресече комуникацију Сарајево–Власеница, док Сребренички одред није успео да поново овлада Сребреницом, већ је уз доста велике губитке одбијен и одступио у неред. Пресецањем комуникација Сарајево–Власеница и појавом Црногорске Санџачке војске на Палама озбиљно је била угрожена позадина

VI аустроугарске армије. Због тога, као и због великих губитака које је имала аустроугарска војска, Поћорек је одлучио да обустави започету офанзиву преко Дрине [...] и за то време потерао Ужичку и Црногорску Санџачку војску из тог дела Босне... Пред надирањем ових аустроугарских снага Ужичка и Црногорска Санџачка војска отпочеле су одступање. Оно је вршено под борбом и последњи делови Шумадијске II повучени су са мостобрана: Стари Брод – Шемић – ушће Лима, ноћу 24/25. X. (2) Српско-црногорска офанзива је углавном постигла циљ који се желео, јер је VI аустроугарска армија била принуђена да прекине започету офанзиву преко Дрине и да одвоји јаче снаге ради протеривања Ужичке и Црногорске Санџачке војске.“

„Заједничка офанзива Санџачке војске и јединица србијанске Ужичке војске је почела 26. августа. Санџачка војска је заузела Пљевља и Чајниче, а 11. септембра прешла Дрину. Крајем септембра црногорска војска је избила на Јахорину, Романију и Пале и угрозила бок и позадину Аустроугара на Дрини. Велики успех Јанко Вукотић постигао је у току повлачења српске војске преко Црне Горе и Албаније. Тада је Санџачка војска у садејству са снагама Прве српске армије успела да одржи 500 км дугачак фронт и у борби код Мојковца заустави и одбаци непријатељску офанзиву. На тај начин је омогућено несметано повлачење српске војске према лукама на Јадранском мору.“

Додатно: Ужичка војска имала је задатак да осматра и брани гранични фронт: Бајина Башта – Мокра гора. Поред одбране граничног фронта, задатак је био и да се брани и правац ка Ужицу, одбрани Ужице... Санџачка војска била је јачине 14.636 људи на фронту између Пљеваља и Певчеве главе.

Више и детаљније у књизи Гледовић, Б., Ратковић, Б., Ђуришић, М., Граховац, М., Опачић, П., *Први светски рат: Србија и Црна Гора*, Обод, Цетиње, 1975. (3)

Као што се из претходног текста може закључити, српско-црногорска офанзива у источној Босни трајала је око три месеца, од почетка августа па до краја октобра. Неколико следећих разгледница илуструје део дешавања.

Слика 1. Година 1914: Двојезична разгледница савезника са џексџом:
„Последњи напор. Срби и црногорци у преласку Дрине“

Слика 2. Из серије рајних разгледница *Guerre moderne 1914*, са цртањем и текстом: „Српске артиљеријске батерије (француске, калибра 75) пуштају Аустријанце да беже испред Сарајева – 23. септембра 1914“

Слика 3. Из исте серије разгледница, са текстом: „Српске батерије заузимају стратешки положај у Босни са нашим 75“

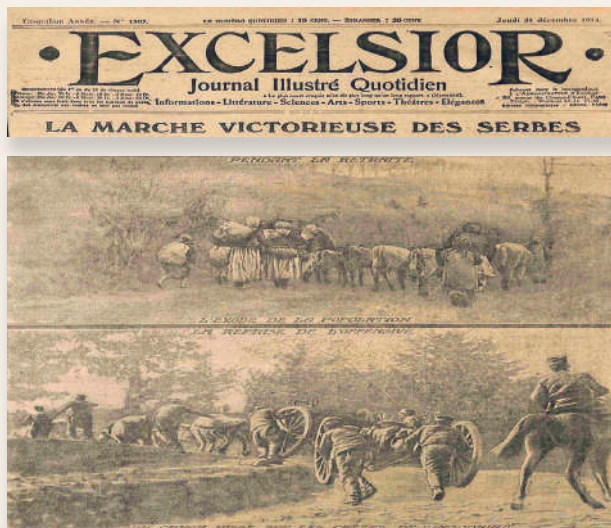

Слика 4. Српска пешадија током борби на Дрини (5)

Рај у Европи, Година 1914. Српска војска на границама Босне

У француским новинама *Excelsior*, под насловом „Победнички поход Срба“, објављена је децембра 1914. године следећа слика са пратећим текстом: „Пошто су у потпуности отерали Аустријанце са своје територије, Срби су наставили поход ка Босни и Херцеговини. Данас су удаљени педесетак километара од Сарајева. У очекивању напада, град је био утврђен. Данас је Сарајево у потпуности под војном управом.“

Слика 5. Слика у Француским новинама *Excelsior*, под насловом „Победнички поход Срба“

У даљем ће бити на ову тему објављено неколико поштанских објеката. При томе ће се као временски критеријум користити време слања са фронта и време пријема поштанског објекта на фронту.

Слика 6. Аустријанска разгледница Вишеграда – са шексџом на ћирици и латиници

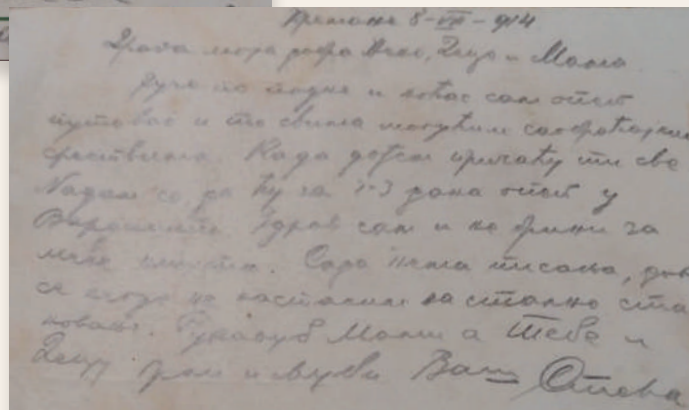
Слика 7. Полеђина прелиходне разгледнице упућене из Вишеграда 5. 8. 1914. године за Ниш (поштански жић 11.9.14), рукописно цензурисана у полазу и нишким цензурним жићом „ПРЕГЛЕДАЛА ВОЈНА ЦЕНЗУРА“ по доласку у Ниш. Део шексџа: „Сада је 6 сати вече ја с бринем а сићуран сам да на пошти упуштају повоју и моју пошту. Јуче сам ти писмо написао. Ова је ...слика..краја од Дрине.“

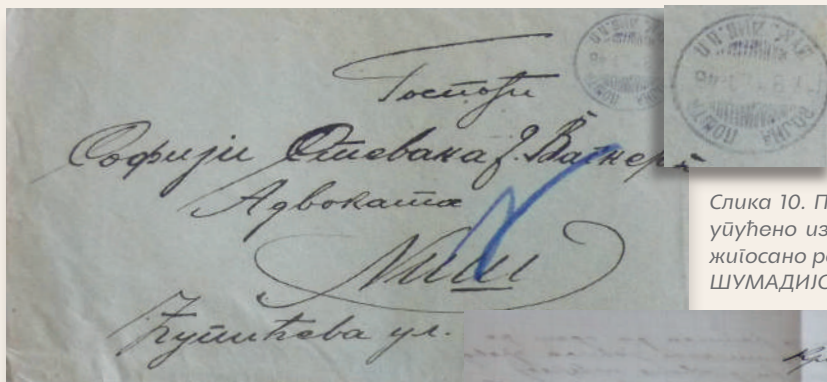
Слика 8. Војничка дописна карта упућена из Кремана (са полеђине карте) 8. 8. 1914. године за Ниш, жићосана рећким жићом војне пошће „ВП ШУМАДИЈСКЕ ДИВИЗИЈЕ II ПОЗИВА“ и два пошта цензурирана

Слика 9. Полеђина прелиходне карте

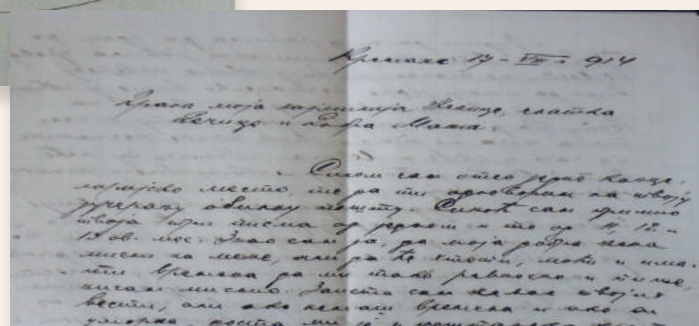
На полеђини ове карте је следећи текст:

„Драга моја добра Жено, Децо и Мама, Јуче по подне и ноћас сам опет путовао и то свим могућим саобраћајним средствима. Када дођем причаћу ти све. Надам се да ћу за 2-3 дана опет у Вардиште. Здрав сам и не брини за мене ништа. Сада нема писања, док се негде не настаним за стално становање. Рукољуб Мами, а Тебе и Децу грли и љуби Ваш Стева.“

Слика 10. Писмо, рукојисно цензурирано, упућено из Кремана 17. августа за Ниш, жићосано рећким жићом војне пошће „ВП ШУМАДИЈСКЕ ДИВИЗИЈЕ II ПОЗИВА“

Слика 11. Заглавље поштом из прелиходно приказане писма

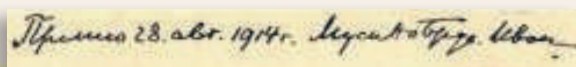

Слика 12. Војничка дописна карта упућена из Врњаци 10. августа за Ужице („и даље“) и примљена 21. августа у Бајиној Башњи (према шексћу примаоца у торњем десном ућу ове карте). Карта је упућена команданћу Ужичке бригаде, пешадијском пуковнику, јошодину Ивану С. Павловићу. Рукојисно цензурисано – слабо видљив оћисак.

Слика 13. Војничка дописна карта упућена у августу из Јаћодине за Ужице („или где буде“) и примљена 23. августа у М. Брду (према шексћу примаоца у торњем десном ућу ове карте). Карта је упућена команданћу Ужичке бригаде, пешадијском пуковнику, јошодину Ивану С. Павловићу. Рукојисно цензурисано – В(ићено).

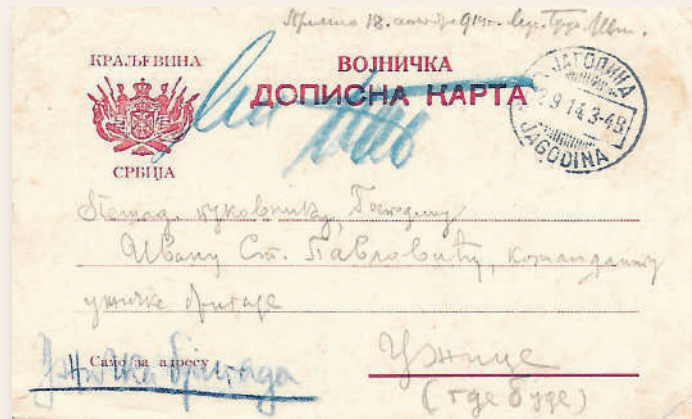

Слика 15. Увећан дећал дописне карте на слици 16

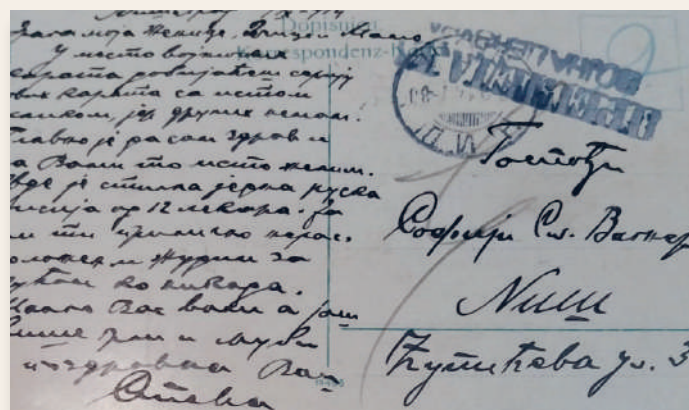
Слика 14. Војничка дописна карта упућена из Врњаци 23. августа за Ужице („и где буде“) и примљена 28. августа на Мусином брду (према шексћу примаоца при врху ове карте). Карта је упућена команданћу Ужичке бригаде, пешадијском пуковнику јошодину Ивану С. Павловићу. Рукојисно цензурисано. Карактеристично је за ову целину Краљевине Србије брешка: Уместо уобичајеној назива ДОПИСНА КАРТА одштампано је ДОПИСКА КАРТА. У насћавку је даћ пример уобичајеној означавања примљене јошће од сћране команданћу Ужичке бригаде Ивана С. Павловића: дан, месец, година и месћо пријема јошићке.

Слика 16. Војничка дописна картица упућена из Јагодине 12. септембра за Ужице („где буде“) и примљена 18. септембра на Мусином брду (према шекспиријанској уторњем десном ујлу ове картице). Картица је упућена команданту Ужичке бригаде, пешадијском пуковнику јосифовину Ивану С. Павловићу. Цензурисано два пута.

Слика 17. Аустроугарска разведница Вишеграда – само латиницом и само на немачком језику (Višegrad mit Veliki Stolac)

Слика 18. Полеђина аустроугарске разведнице Вишеграда упућене из Вишеграда 22. 9. 1914. године за Ниш. Пошта адвоката Вајнера одише бригом и љубављу према породици и мало има података о ситуацији на војном пољу. Ипак, на овој поштанској картици налази се и једна карактеристична реченица: „Овде је ситила једна руска мисија од 12 лекара.“

Слика 19. Полеђина разгледнице упућена 4. октобра из „Босне“ за Ниш, цензурисана рукојисно и нишким жићом „ПРЕГЛЕДАЛА ВОЈНА ЦЕНЗУРА“. Поред љивајних информација и: „[...] јер ми нерви више не поносе рајине вести. Да су од канайа, морали би појустийи.“

Следећа разгледница – разгледница Вишеграда, упућена је 7. октобра 1914. године (датум на разгледници) и стигла у Казањ, Русија, 8. новембра исте године. Разгледница је уредно франкирана са 10 пара маркама краља Петра (2 x 5 пара) за иностранство и жигосана славим, али читљивим ретким отиском Војне поште Шумадијске дивизије II позива („ВОЈНА ПОШТА / ШУМ. ДИВ. II П.“) (слика 21).

Слика 20. Аустроугарска разгледница Вишеграда – немачким језиком, ћирилицом и латиницом, како следи: „Gruss aus Višegrad - Drina - Pozdrav iz Višegrada - Поздрав из Вишеграда“.

Слика 21. Издвојени жић Војне поште Шумадијске дивизије II позива, преко кога је сављен долазни поштански жић Казања

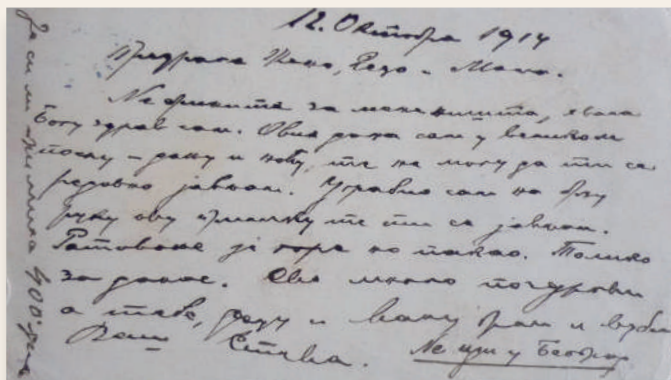
Разгледница није цензурисана од стране српске војне цензуре: очигледно је да је жиг Војне поште Шумадијске дивизије II позива имао функцију и цензурног жига, као и за осталу пошту војних лица у српској војсци. Разгледница је ипак цензурисана од стране руске цензуре правоугаоним жигом „D.C. / No. 2“ љубичасте боје. Коришћење овог војног жига (Војне поште) већ је указивало да је писац разгледнице био у саставу српских војних јединица, али је коначно то потврђено адресом пошиљаоца на дну разгледнице: Адреса: „Serbien, Интендатура Ужичке војске“. Нажалост, текст на обе разгледнице је приватне природе и нема више података који би се могли искористити: обе разгледнице су упућене ћерки, уз констатацију да му супруга не пише и слично.

Досадашњи подаци указују на то да је Ужичка дивизија у овом временском периоду била на овом подручју. Према Скоку и Опачићу (4):

„[...] Врховна команда је наредила команданту Ужичке војске генералу Милошу Божиновићу да, у садејству са црногорском Санџачком војском [...] енергично надире преко Хан Пијеска ка Власеници... Поступајући по овом наређењу Ужичка и Санџачка војска извршили су крајем септембра дубок продор у Источну Босну, разбили тамошње непријатељске снаге, пресекли комуникацију Сарајево–Власеница и овладале Вишеградом, Соколцем и Хан Пијеском.“

Такође, разматрана разгледница са сликом Вишеграда (слика 17) штампана је у Сарајеву, Franz Josef Str. Nr. 4 (нечитак податак о фирми). На предњој страни стоји „Поздрав из Вишеграда“ на немачком („Gruss aus Višegrad“) и надаље ћирилицом и латиницом. Ово такође доказује веродостојност разгледнице, поред претходно наведеног, која је вероватно од стране руског војника у Српској војсци узета и/или купљена за време преласка Ужичке војске у Босну и касније коришћена.

Полеђина следеће читљиве војничке дописне карте упућене 12. октобра 1914. године за Ниш са карактеристичним делом текста: „Ратовање је горе но пакао.“

Слика 22. Полеђина карте упућена 12. Октобра 1914. за Ниш

Слика 23. Целина Краљевине Србије за домаћи поштански саобраћај упућена из Београда 21. октобра команданту Ужичке бригаде, Шумадијском пуковнику Јосифу Ивану С. Павловићу у Бајиној Башњи („и где буде био“). „Примио 24. октобра 914 год. Мусино Брдо. Иван.“

Уместо закључка дајемо само аустроугарску разгледницу са текстом: „Повлачење српских и црногорских војних снага из Босне (Прелазак преко Дрине)“, која јасно показује и потврђује резултат ове офанзиве.

Слика 24. Аустроугарска разгледница из серије „Balkankriegsschaupl.: Nr.12“ са наведеним текстом.

Литература

1. https://en.wikipedia.org/wiki/Serbian_campaign
2. https://en.wikipedia.org/wiki/Serbian_campaign
3. Гледовић, Б., Ратковић, Б., Ђуришић, М., Граховац, М., Опачић, П., Први светски рат: Србија и Црна Гора, Обод, Цетиње, 1975.
4. Скоко, С., Опачић, П., Војвода Степа Степановић у ратовима Србије 1876–1918, БИГЗ, Београд, 1979.
5. en.wikipedia.org.

ДОПИСНЕ КАРТЕ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ – НОВА ОТКРИЋА

Никола Љубичић

It seems that after more than a century, it's impossible to discover anything new and unusual, but philately proves to us that surprises still exist.

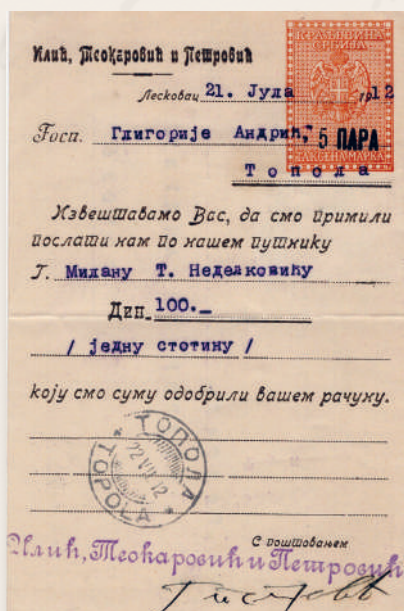
A few years ago, we found postcards with printed postage stamps that had never before been registered or published. The first one is the "Bald King Peter" postcard of 5 paras, intended for domestic traffic. It was used in 1912, sent from Leskovac to Topola, with a printed postage stamp of 5 paras. The second is the "King Peter with Cap" postcard of 5 paras, used in 1919. It has an additional "Double-Headed Eagle" stamp of 10 paras in red and was sent from Belgrade to Graz, Austria. On the reverse side, there are printed postage stamps of 10 paras. What is interesting is that these postcards were never opened, as the recipient likely knew they were reminders for unpaid electricity bills, so they didn't open them.

It is very likely that there are more recommended closed postcards that their owners never opened, assuming their content. So, continue your research – surprises are still possible!

Nikola Ljubicic

Чини се да је после више од једног века немогуће открити нешто ново и необично, али филателија нам доказује да изненађења и даље постоје.

Пре неколико година појавиле су се дописне карте са уштампаном таксеном марком, до сада нигде нерегистроване нити објављене.

Прва је „Гологлави краљ Петар“ од 5 пара, намењена домаћем саобраћају. Коришћена је 1912. године, послата из Лесковца за Тополу, са уштампаном таксеном марком од 5 пара за признаницу примљеног новца фирме „Илић, Теокаровић и Петровић“ из Лесковца.

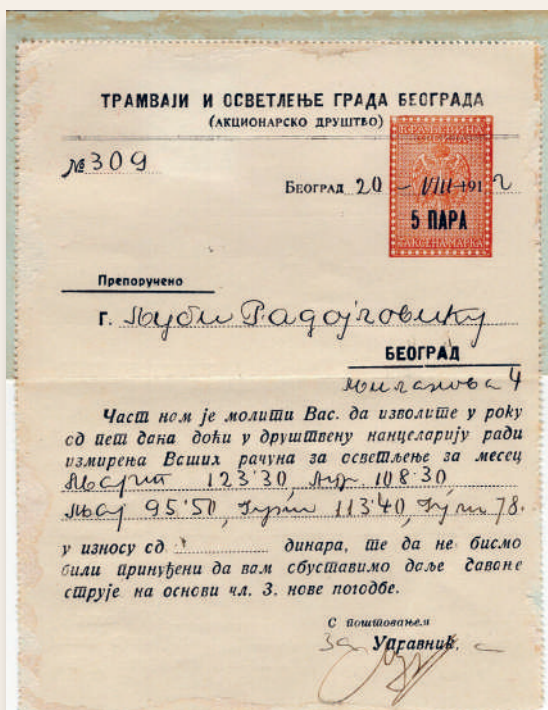
Друга је дописна карта „Краљ Петар са капом“ од 5 пара, коришћена 1919. године. Има додатну марку „Двоглави орао“ од 10 пара у црвеној боји и послата је из Београда у Грац, у Аустрији. На полећини су уштампане таксене марке од 10 пара, прештампане последњим издањем из 1913. године, како би се сачувала већ уплаћена такса фирме „Мијатовић и Момировић“.

Невероватно је да су до данас сачуване само ове две дописне карте.

У току 2023. године појавиле су се још две затворене дописне карте.

Прва је „Гологлави краљ Петар“ од 10 пара, препоручена у локалном саобраћају у Београду, са додатим маркама „Краљ Петар са капом“ од 5 и 10 пара. Коришћена је 14. децембра 1911. године као опомена за неплаћени рачун за струју.

Друга је затворена дописна карта „Краљ Петар са капом“, такође препоручена у локалном саобраћају, али са додатом марком од 15 пара за препоруку.

Оно што је занимљиво јесте да ове карте никада нису биле отворене, јер је прималац највероватније знао да су у питању опомене за неплаћене рачуне за струју, па их није ни отварао.

Друга карта је коришћена 20. августа 1912. године.

Обе имају одштампану таксену марку од 5 пара, намењену опоменама за неплаћене рачуне за струју фирме „Трамваји и осветљење града Београда“.

Врло је вероватно да има још препоручених затворених дописних карата које власници никада нису отворили, јер су претпостављали њихов садржај. Зато наставите са истраживањем – могућа су разна изненађења!

УЛОГА КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ У ЗРАЧНОМ ПРИЈЕВОЗУ ПОШТЕ ИЗМЕЂУ ЈУГОИСТОЧНЕ ЕУРОПЕ И СЈЕВЕРНЕ АМЕРИКЕ 1939–1941

Рајџомир Живковић

Чланак „УЛОГА КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ У ЗРАЧНОМ ПРИЈЕВОЗУ ПОШТЕ ИЗМЕЂУ ЈУГОИСТОЧНЕ ЕУРОПЕ И СЈЕВЕРНЕ АМЕРИКЕ 1939–1941“ објављен је 2014. године у хрватском часопису *Acta Philatelica Nova*, Уз сагласност и љубазност Ратка Живковића, Дамира Новаковића и Берислава Первана, објављујемо овај текст у часопису *Филателиста*.

THE KINGDOM OF YUGOSLAVIA AND THE SOUTHEAST EUROPEAN AIR MAIL CONNECTION TO NORTH AMERICA 1939 – 1941

As early as 1938, there were visible signs that war was imminent, but the World War II truly began with the German attack on Poland on September 1 st , 1939. On September 3 rd, 1939, France and Great Britain entered the war.

With the beginning of the war, civil aviation traffic in Europe was disrupted. This also resulted in the temporary discontinuation of the newly established PANAM transatlantic service between Europe and the United States of America. Because of the beginning of the war, on September 6 th , PANAM changed the terminal point on its Southern Route and replaced Marseille with Lisbon, in neutral Portugal (Foreign Air Mail Contract á 18, FAM - 18). At the same time, Ala Littoria, which already had a service from Lisbon to Rome and from Rome further east to Yugoslavia, southeast to Greece and north to Germany, became the major air mail carrier for mail from Eastern Europe, Central Europe and Turkey to North America.

In this paper, we will discuss the position and role of the Kingdom of Yugoslavia in the expansion of the European airline system between two world wars as well as the newly established PANAM transatlantic service in the early stages of World War II in Europe.

Ratko Zikovic

Већ 1938. било је очито да ће сукоб врло скоро избити, но Други свјетски рат започео је у ствари њемачким нападом на Пољску 1. 9. 1939. Француска и Велика Британија ушле су у рат 3. 9. 1939.

Почетак рата пореметио је цивилни зрачни промет по Еуропи, а узроковао је и привремени прекид новоосноване прекооцеанске зрачне линије између Еуропе и Сјеверне Америке. Након избијања сукоба 6. 9. 1939, твртка *PANAM* именовала је Лисабон у неутралном Португалу умјесто Марсеља одредиштем своје линије *FAM-18* (*Foreign Air Mail Contract № 18* = Иноземна уговорна зрачна поштанска служба бр. 18). У исто вријеме твртка *Ala Littoria*, која је већ одржавала зрачне линије између Лисабона и Рима, а и даље у источном правцу према Југославији, југоисточно према Грчкој и сјеверно према Њемачкој, постала је главни пријевозник поште из средње и источне Еуропе, те из Турске за Сјеверну Америку.

Ова расправа жели размотрити улогу Краљевине Југославије у развоју еуропског зрачног промета између два свјетска рата, те унутар дјелатности новоосноване прекооцеанске службе твртке *PANAM* на почетку Другог свјетског рата у Еуропи.

РАЗВОЈ ЗРАЧНЕ ПОШТЕ ЗА ИНОЗЕМНА ОДРЕДИШТА У КРАЉЕВИНИ ЈУГОСЛАВИЈИ

CFRNA/CIDNA

Српски аероклуб (1) основан је у Београду 22. 10. 1921. од стране младих пилота-ветерана који су судјеловали у Првом свјетском рату у склопу француске авијације и који су разумјели могућности зракопловног пријевоза путника, робе и поште. Главни циљ овог друштва било је оснивање домаће твртке за зрачни пријевоз и успостава зрачног пријевоза поште из Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца у иноземство. Након успјешних преговора 1922, уз подршку Аероклуба (већ под новим именом Аероклуб Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца), Краљевина СХС склопила је у ожујку 1923. уговор и дала концесију за зрачни пријевоз француско-румуњској твртки *CFRNA* (*Compagnie Franco-Roumaine de la Navigation Aérienne*). Твртка је започела своју дјелатност користећи се аеродромом у Панчеву као једном од постаја на линији Париз–Истанбул, дана 15. травња 1923. Твртка је 1925. преименована у *CIDNA* (*Compagnie Internationale de la Navigation Aérienne*) и обновила је свој уговор 1926, те је неко вријеме имала монопол на пријевоз путника и поште у Југославију и из ње. Уз неколико других пријевозника, *CIDNA* је један од оснивача *Air France*, 1933. године.

АЕРОПУТ

Домаћа зракопловна твртка *Аероуџи – Друштво за ваздушни саобраћај* АД основана је 29. свибња 1927, опет на иницијативу и уз значајну подршку чланова Аероклуба. Прва два авиона типа „потез 29/2“ испоручена су из Француске 10. 2. 1928, а први лет унутар земље извршен је на релацији Београд–Загреб и обратно, дана 15. 2. 1928. Ова линија је кориштена као доставна линија (*feeder line*) за иноземне летове које је *CIDNA* обављала из Београда.

Убрзо након оснотка Аеропут АД постао је члан *IATA* (*International Air Transport Association* = Међународно удружење зрачних пријевозника). Дугорочна намјера твртке била је успостава зрачне службе између већих градова у земљи и проширење дјеловања у иноземству у сарадњи с еуропским пријевозницима отварањем службе између Беча у средњој Еуропи и Атене у јужној Еуропи, која је у то вријеме била средишњи чвор зрачних линија за Блиски и Далеки исток, те за источну Африку. У 1929. години отворен је и аеродром у Скопљу, на југу Југославије, у сврху успостављања везе с Атеном.

ЗРАЧНЕ СЛУЖБЕ ЕУРОПСКИХ ПРИЈЕВОЗНИКА ЗА КРАЉЕВИНУ ЈУГОСЛАВИЈУ 1929–1937.

Касних 20-их година почели су већи еуропски пријевозници проширивати своје зрачне везе кроз источну и јужну Европу, да би се у Атини повезали с линијама за Далеки исток и Африку. Уз CIDNA, која је већ летјела за Истанбул и Атену, њемачка A.G., британски *Imperial Airways* и друге еуропске твртке извеле су покусне летове и уговориле кориштење југославенског зрачног простора и слијеталишта. До 1936. сви већи зрачни пријевозници одржавали су летове за Југославију, често у сурадњи с домаћом твртком *Аеројуџ* АД. Италија је била једина од сусједних земаља која није имала изравну зрачну везу с Југославијом. Успостава те везе бит ће од пресудног значења за зрачни пријевоз поште у почетним годинама Другог свјетског рата.

ТАЛИЈАНСКИ ЗРАЧНИ ПРИЈЕВОЗНИЦИ 30-ИХ ГОДИНА

Средином 30-их година, талијанска влада жељела је потврдити значење Италије у зрачном промету. Године 1934. формирана је под именом *Ala Littoria* нова твртка у државном власништву, интеграцијом четири приватна пријевозника, и то: SAM (*Società Aerea Mediterranea*), SANA (*Società Anonima Navigazione Aerea*), SISA (*Società Italiana Servizi Aerei*) и AEI (*Aero Espresso Italiana*). Једини активни пријевозник који је остао у приватном власништву била је твртка ALI (*Società Aerea Avio-Linee Italiane*), основана 1926. под покровитељством FIAT-а. Твртка ALI углавном је дјеловала унутар Италије, али је к томе одржавала и линију Рим–Берлин у сурадњи с *Lufthans*-ом. Задатак *Ala Littoria* била је успостава нових линија у Европи, Африци и на Блиском истоку, а и проширење мреже летова у југоисточној Европи новим линијама за Југославију, Румуњску, Албанију и Грчку. Значење овог пословног плана очитовало се у чињеници да је гроф Чано, талијански министар вањских послова, особно преузео све преговоре. Пригодом посјете Београду 25. и 26. свибња 1937. састао се са својим југославенским и румуњским колегом и поднио приједлог за успоставу двију нових зрачних линија с Италијом. Постигнут је договор о успостави директне линије Рим–Београд–Букурешт у року од двије године у сурадњи *Ala Littoria*, *Аеројуџа* АД и румуњске твртке *Lares*. Исти пријевозници пружали би

Сл 1. Дојисница: БЕОГРАД – РИМ, ИТАЛИЈА
05.10.1937. Пригодна дојисница пријенијеџа
на Првом јаврајном леџу Букурешт -
Београд - Рим

услуге на додатној кружној и доставној линији (*feeder line*) Торино–Милано–Венеција–Трст–Загреб–Београд–(Букурешт). Италија је успјешно пожурила успоставу ових веза и први лет нове „Линије 425“ Букурешт–Београд–Рим изведен је већ исте године, 4. листопада 1937. Касније у листопаду започели су летови и на „Линији 560“ Торино–Милано–Венеција–Трст–Загреб–Београд, која се повезивала с „Линијом 425“ за Букурешт.

ЕТАПА БЕОГРАД - РИМ

Ове двије нове линије у јужној Еуропи крижале су се с *Air France* линијом запад–исток из Париза за Атену, а пресијецале су и сјевер–југ линије компаније *Lufthansa*, бр. 17, 117 и 107 из Берлина преко Минхена, Прага, Беча, Будимпеште и Београда за Атену, с продужетком за Букурешт, а и с касније отвореном линијом за Софију и Истанбул.

Отприлике у исто вријеме *Ala Littoria* почела је летјети за Португал линијом Рим – Палма де Мајорка – Мелиља – Малага – Севиља – Лисабон. Будући да није било могуће постићи споразум с Француском, правац летења укључио је и шпањолску енклаву Мелиља на сјеверу Африке. Новоосноване талијанске линије створиле су нови коридор између југоисточне Еуропе и Португала на рубу Атланског океана.

Сл. 2. Писмо: ЊУЈОРК, САД - ЗАГРЕБ
24.6.1939. Пренијејто с 'Yankee Clipper' Боинг 314 - NC 18603 Први
прекоокеански лет у смјеру Запад - Исток СЈЕВЕРНИМ ПРАВЦЕМ
(NORTHERN ROUTE)

У првој пуној години пословања обје линије између Италије, Југославије и Румуњске дјеловале су од 1. свибња до 1. листопада 1938. По свему судећи, ови летови нису били финансијски уносни, већ су подузети у политичке сврхе, да би се по жељи Мусолинија проширио утјецај и углед Италије на Балкану. Године 1939. летови су започели 17. травња и било је предвиђено да ће трајати све до 7. листопада. Но, након избијања сукоба у рујну, талијанска је влада сазвала састанак равнатеља грчких, румуњских, мађарских и југославенских зрачних пријевозника и предложила да се летови на овој линији наставе тијеком цијеле зиме. Југославенска страна је на то пристала и одржала је службу све до 14. студеног 1939.

У то вријеме веза између источне Еуропе и Рима и даље до Португала добива на важности због поремећаја летова у западној Еуропи захваљујући ратним збивањима. Тијеком те зиме пошта је преважана из Београда летовима компаније *Lufthansa*, који су те године прометовали шест дана у тједну.

РАТНИ ОБЛАЦИ И „ЛИНИЈА УЗ 45. ПАРАЛЕЛУ“

Двадесетих и тридесетих година зрачна пошта из источне и средње Еуропе превожена је авионом до Париза или Берлина, затим брзим прекооцеанским бродовима за Њујорк из лука Авр, Саутемптон или Бремен, те даље авионом на евентуалне адресе унутар Сједињених Држава. Овај комбинирани начин пријеза поште обично је трајао око десетак дана у једном или другом смјеру.

Средином тридесетих година, твртка PANAM (*Pan American Airways*) почела је заједно с компанијама *Imperial Airways* и *Air France* разматрати отварање нових зрачних линија преко сјеверног Атлантика. Коначно, у прољеће 1939, твртка PANAM била је спремна отворити двије нове линије између Сједињених Држава и Еуропе. Први лет је учињен авионом типа *Boeing B-314 Yankee Clipper* (NC18603) 20. 5. 1939. у тзв. јужном смјеру (*Southern Route*): Њујорк – Азорски отоци – Лисабон – Марсељ. Сјеверни смјер (*Northern Route*): Њујорк–Шеђијак–Ботвуд–Фојнс–Саутемптон отворен је летом дана 24. 6. 1939. Сакупљачи поштанске повијести и аерофилателисти користе називе *Northern* односно *Southern Route* у описима прекоатлантске *Clipper* службе. Занимљиво је додати да је предсједник твртке PANAM, господин Хуан Трипе, у својем говору о развоју прекооцеанских летова одржаном у просторијама *Royal Aeronautical Society* (Краљевско зракопловно друштво) у Лондону, 17. 6. 1941, описао та два смјера као *Mid-Atlantic Route* (Средњеатлантски смјер) за јужну линију и *Great Circle Route* (Велики кружни смјер) за сјеверни правац.

Отварање PANAM *Clipper* службе било је од великог значења за пријевоз поште из Југославије и из источне Еуропе захваљујући пријеву избјеглица, отварању нових пословних веза и смањењу бродског промета узрокованог ратним збивањима. За многе особе зрачна пошта била је једина могућност одржавања кључних веза са слободним земљама, а можда и једина прилика да договоре бијег од ратних страха у Еуроци.

Сл. 3. Прејоручено писмо: ЊУЈОРК, САД – БЕОГРАД, 9.6.1939. Пренијето с 'Dixie Clipper' Boeing 314-NC 18605, Четврти прекооцеански лет у смјеру Запад – Исток Присјело у Београд 15.6.1939. Путовало 6 дана.

Сл. 4. Прејоручено писмо: ЗАГРЕБ – ЧИКАГО, ИЛИНОИС САД, 10.7.1939., Пренијејто с 'Dixie Clipper' Boeing 314-NC 18605, Шести прекоокеански лет у смјеру Исток - Запад Присјело у Њујорк 18.7.1939. ~ Путовало 8 дана.

Већ 6. 9. 1939. CAA (Civil Aeronautics Authority = Управа цивилног зрачног промета) наредила је твртки PANAM да престане користити Саутемптон на Сјеверном правцу и Марсељ на Јужном правцу. Тиме су Фојнс у неутралној Ирској и Лисабон у неутралном Португалу постали завршна одредишта за те двије линије.

Након њемачког напада на Пољску 1. 9. 1939, Lufthansa је обуставила своју линију K22 за Лисабон. Air France је такођер обуставио лет из Марсеља за Лисабон. Стога је линија Ala Littoria Рим–Лисабон, с доставним везама из Београда, Букурешта и Атене, остала једина зрачна служба која је у то вријеме повезивала Еуропу са Сјеверном Америком. Ова служба позната је и под популарним именом „Линија уз 45. паралелу“ (Крунић, 2010).

Сл.5. Прејоручено писмо: БЕОГРАД - ВАРЕХАМ, САД, 3.12.1940., Пренијејто с 'Atlantic Clipper' Boeing 314-NC 18604, Редовни прекоокеански лет у смјеру Исток - Запад бр. 244, Присјело у Варехам 31.12.1940. Пути је трајао 28 дана укључујући и задржавање од 8 дана на Хорти, Азорски ојтоци што указујена пошешкоће летњења у зимским околностима.

Корисници у Сједињеним Државама нису знали како ће избијање рата утјецати на пријевоз поште зрачним путем у Еуропу и из ње, па се поставило питање хоће ли та служба наставити са својим дјеловањем. Одговор Управе цивилног зрачног саобраћаја налази се у поштанској окружници из просинца 1939, која гласи:

Пошта [насловљена] у источну и југоисточну Еуропу превози се зрачним путем из Лисабона за Италију и даље зрачним путем из Италије гдје таква служба постоји, иначе [се просљеђује] другим средствима [пријевоза]. Због ратних прилика зрачна поштанска служба углавном је обустављена у Еуропи. Додуше, постоји зрачна служба између Лисабона и Рима, те из Италије у Њемачку и у југоисточну Еуропу.

(Postal Supplement, December 1939)

Сл. 6. Земљовид с приказом досљавних линија Лувфџхансе, АЛИ, Ала Литџориа, Аерофлота и Ларес из Средње и Источне Еуроџе За ПАНАМ прекооцеанску службу 'Јужним смјером' из Лисабона

Сл. 7. ~ Прејоручено писмо: САНТИАГО ДЕ ЧИЛЕ, ЧИЛЕ – БЕОГРАД 8.10.1940., Пријевозник: ЛАТИ авионом 'Savoia Marchetti SM 83 (I—ATOS)', Прекооцеански лет 12.10.1940., Присјјело у Београд 19.10.1940. ~ Пућовало 11 дана.

Сл. 8. Писмо: ИСТАНБУЛ, ТУРСКА – ЊУЈОРК, САД, 15.2.1941. С ујушом: *Par avion de Belgrade - Rome - Lisbonne*, Транзитни жић ЗЕМУН 5 18.2.1941. на пољеђини.

Већ је споменуто да је *Ala Littoria* летјела за Лисабон преко енклаве Мелиља на сјеверу Африке. Разлог томе скретању био је Шпањолски грађански рат. Наиме, републиканска страна контролирала је Барселону и каталонску обалу мање-више све до краја сукоба, док је номинално неутрална, али Републици наклоњена Француска забранила Италији кориштење својег зрачног простора. Правац летења преко енклаве Мелиља кориштен је такођер од стране новооснованог талијанског прекооцеанског пријевозника LATI (*Linee Aeree Transcontinentali Italiane*), који је с летовима за Јужну Америку (Рим – Рио де Жанеиро) започео 21. 12. 1939. Стога су од зиме 1939. талијанске зрачне службе повезивале источну Еуропу с оба америчка континента.

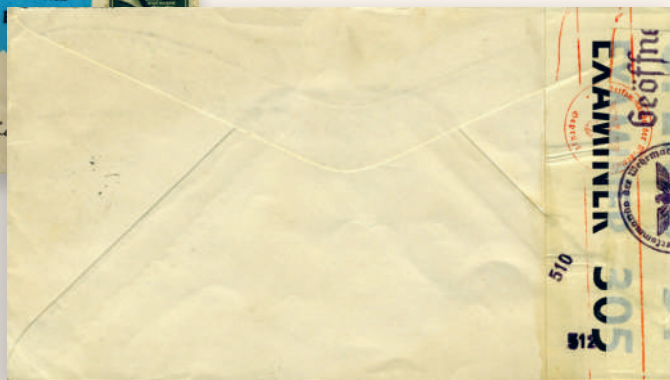
Ред летења пријевозника *Ala Littoria* и *ALI* за источну Еуропу у 1940. уговорен је у Риму 23. и 24. вељаче 1940. Летови су започели 1. свибња и престали 24. рујна 1940. Југославенски Аеропут одлучио је наставити с летовима до 12. студеног 1940, користећи своје нове авионе типа *Lockheed Electra*. Као и претходне године, тијеком зиме 1940–1941. пошта је пренашана линијама 117, 107 и 17 компаније *Lufthansa*, из Београда за Беч, а даље сурадничком линијом *Lufthansa/Ala Littoria/ALI* под шифром „31/К9“ Беч–Минхен–Венеција–Рим. На тај је начин одржавана веза с прекоморским линијама, било изравно из Рима (*LATI*), односно преко Лисабона (*PANAM*).

По свршетку Шпањолског грађанског рата и након купње 12,5% удјела у шпањолској зочној твртки *Iberia*, *Ala Littoria* скратила је своју линију за Шпањолску и Португал. Почевши од 2. 5. 1940. „Линија 411“ користила је правац Рим – Палма де Мајорка – Барселона – Мадрид – Лисабон.

Британско велепосланство у Београду пратило је сурадњу компанија *Lufthansa*, *Ala Littoria* и *LATI*, и закључило да би било против британских интереса препустити контролу пријевоза зочног поште из овог дијела Еуропе тврткама сила Осовине. Стога је 4. 10. 1940. поднесен приједлог југославенској влади о успостави линије из Египта или Турске која би повезивала Грчку, Бугарску, Румуњску и Југославију. Овај приједлог није даље разматран због талијанског напада на Грчку концем листопада.

Сл. 9. ~ Писмо: БАЛДВИН, КОЛОРАДО, САД – СЕМИЧ, 5.4.1941., Писмо послано дан прије најада на Југославију и пријетије с једним од 'Clipper' хидроавиона. Британска цензура на ојоку Бермуда и њемачка цензура у Бечу.

ЗАКЉУЧАК

Њемачка, Италија и Мађарска, уз помоћ Бугарске, нападе су Краљевину Југославију 6. 4. 1941. Након окупације и подјеле земље, те успоставе Независне државе Хрватске, још увијек је било могуће дописивање зрачном поштом користећи талијанске и/или њемачке пријевознике, те прекоморске службе PANAM и LATI. Пошта с југославенског подручја подлијегала је њемачкој или талијанској цензури у отпреми или транзиту и савезничкој цензури на отоку Бермуда, уколико је користила PANAM службу. Прекоморске пошиљке врло су ријетке. Ратне прилике често су придоносиле необичном изгледу пошиљака, неуобичајеним правцима пријевоза и дугом року приспијећа. Њемачка и Италија објавиле су рат Сједињеним Државама 11. 12. 1941. Неколико дана потом, PANAM је по наговору америчких власти престао примати пошиљке из земаља под контролом сила Осовине. LATI летови престаји су 19. 12. 1941, и тиме су прекинуте прекоморске зрачне везе из окупиране Еуропе.

Сл. 10. ~ Прејоручено писмо: ИКЕКЕ, ЧИЛЕ – СУШАК (ФИУМЕ), ИТАЛИЈА 28.8.1941., Пријевозник ПАНАГРА, затим ПАНАМ прво на линији ФАМ - 5 за New York, где даље линијом ФАМ - 18 за Лисабон једним од 'Clipper' летиова између 4.9. и 28.9.1941. Путовало 45 дана. Британска цензура на ојоку Бермуда и италијанска цензура у доласку. Сушак је прикључен Италији након распада Југославије.

(1) Клуб је основан под именом Српски аероклуб. Након неколико промјена имена, од 1928. познат је као Аероклуб Краљевине Југославије „Наша крила“. Извори познати аутору углавном користе име „Наша крила“ код описивања дјелатности клуба неовисно о датуму.

БИЉЕШКЕ / NOTES

Приказане коверте су из ауторове збирке, осим слике 2, услугом уредника.
Illustrated material is from author's collection, except Fig. 2. supplied by the editor.

Све илустрације су приказане уз 60% изворне величине.
All illustrations are shown at 60% of original size.

Захваљујем г. Билу Беркалоу на помоћи при припреми земљовида.
My thanks to Mr. Bill Burcalow for his help with the preparation of the map.

ЛИТЕРАТУРА / BIBLIOGRAPHY

1. Aitink, Hans and Egbert Hovenkamp, Bridging the Continents in Wartime, Stichting Luchtpostgeschiedenis Tweede Wereldoorlog, 2005.
2. American Air Mail Catalogue, Volume Three, Sixth Edition, American Air Mail Society, 2004.
3. Beith, Richard, The Italian South Atlantic Air Mail Service, Richard Beith Associates, 1993.
4. The History of Lufthansa, Lufthansa German Airlines, Cologne, December 1975.
5. "International Air Mails as reflected in the U.S. Postal Guides and Supplements 1921-1946", Postillion Series of Primary Sources, Volume 1, The Printer's Stone, Ltd., 1975.
6. Krunic, Čedomir, Civilno vazduhoplovstvo Kraljevine Jugoslavije [Civil Aviation of the Kingdom of Yugoslavia], Belgrade, 2010.
7. Mulder, Rob J. M., "Društvo za Vazdušni Saobraćaj A.D. – Aeroput (1927–1948)", European Airlines [web site www.europeanairlines.no], accessed in July 2014.
8. Novakovic, Damir, "Selected Mail Rates and Air Mail Surcharges of the Kingdom of Yugoslavia 1920-1941", London, 2003.
9. Proud, Edward, Intercontinental Airmails, Volume One, Proud Publications Ltd., 2008.
10. Trippe, Juan T., "Ocean Air Transport", Twenty-ninth Wilbur Wright Memorial Lecture. Speech delivered before the Royal Aeronautical Society, London, June 17, 1941.
11. Valles, Ralph, "First Transatlantic Flight from LaGuardia's Marine Air Terminal, Chicago, Ill., Jerusalem, Palestine, March 31 1940", Airpost Journal, June 2011.
12. Wilcsek, Bob, "The FAM 18 Stop at Horta and the Birth of Unified Trans-Atlantic Route", Airpost Journal, July 2009.
13. Wilcsek, Bob, John Wilson and Jonathan L. Johnson, Jr., "FAM Designates a Contract, Not a Route", Airpost Journal, September 2010.
14. Wingent, Peter, Aircraft Movements on Imperial Airways Eastern Route. Volume 1, Winchester, 1999.

ЈУГОСЛОВЕНСКИ ХИПЕРИНФЛАТОРНИ ПЕРИОД 1993/94: УПОТРЕБА РЕДОВНИХ МАРАКА „А“ И „R“ У МЕЂУНАРОДНОМ ПОШТАНСКОМ САОБРАЋАЈУ

YUGOSLAV HYPERINFLATION PERIOD 1993/94: THE USE OF STANDARD “A” AND “R” STAMPS IN INTERNATIONAL POSTAL TRAFFIC

Владимир Милић

Више од три деценије нас дели од окончања хиперинфлације која по свом интензитету заузима убедљиво друго место на листи светских инфлација у 20. веку, после мађарске инфлације из 1945. (немачка инфлација на овој листи заузима четврто место). Један од бројних трагова, бар у поштанском смислу, јесте пуштање у оптицај поштанских марака без номиналне вредности, односно марака са словним ознакама које имају курсирајућу вредност, повезану са поштанском тарифом за унутрашњи саобраћај.

Редовне поштанске марке „А“ и „R“ емитоване су у другом кварталу 1993. године, као одговор на честе промене поштанских тарифа на основу одлуке Управног одбора Заједнице ЈПТТ од 31. марта 1993. (ПТТ Весник, број 9, 16. април 1993). Овом мером је Заједница ЈПТТ знатно олакшала функционисање поштанског система у унутрашњем саобраћају, с обзиром на то да је са променом тарифе аутоматски мењана и вредност марке са словном ознаком.

More than three decades have passed since the end of one of the most brutal hyperinflations in history - that holds the undisputed second place on the list of the world's worst inflations of the 20th century, right after Hungary's inflation 1945. (For context, Germany's famous hyperinflation ranks only the fourth!). Among the many chaotic remnants of that period, at least in postal terms, was the introduction of postage stamps without a fixed nominal value—stamps marked only with letters, their worth fluctuating with the ever-changing postal rates.

The “A” and “R” stamps were issued in the second quarter of 1993 as an effective response to the relentless changes in postal rates based on the Decision of the Board of the Yugoslav PTT Community on March 31st, 1993 (PTT Bulletin No. 9, April 16th, 1993). With this measure, the Yugoslav Post Office has significantly facilitated the functioning of the postal system in domestic traffic, given that the value of the letter-designated stamp will automatically change with every new postal rate.

Редовна марка са словном ознаком „А“

Ова марка без означене номиналне вредности, тзв. А-марка, пуштена је у оптицај 4. априла 1993. године. Намена марке је за франкирање писмоносних пошиљака прве стопе тежине (стандардизовано писмо и дописница) у унутрашњем саобраћају. Истовремено, дозвољава се издавање масовног коверта стандардног формата са уштампаном марком у црвеној боји, без означене номиналне вредности, већ само са словном ознаком „А“, која ће се користити за тарифирање услуге преноса писма прве стопе тежине, путем обичног руковања у унутрашњем поштанском саобраћају.

Редовна марка са словном ознаком „R“

Два месеца касније, 28. јуна 1993, емитована је такође марка без означене номиналне вредности, тзв. R-марка, која је имала вредност једнаку услузи препорученог руковања у унутрашњем саобраћају. Повезивањем цене услуге за обично писмо у домаћем саобраћају са „А-марком“ и цене услуге препорученог руковања у домаћем саобраћају са „R-марком“, њихова употреба није у потпуности ограничена само на унутрашњи поштански саобраћај. Наиме, чланом 5. исте одлуке, дефинисано је следеће:

„Све марке и вредноснице без означене номиналне вредности чије издавање се дозвољава овом Одлуком, могу се у основи користити и за међународни поштански саобраћај, као и за друге начине руковања од овде утврђених, уз долепљивање других редовних и пригодних поштанских марака са означеном номиналном вредношћу, у висини франкатуре предвиђене за одговарајућу поштанску услугу.“ Околност да су се промене цена поштанских услуга у хиперинфлаторном периоду 1993/94, у унутрашњем и међународном поштанском саобраћају углавном дешавале истог дана, донекле олакшава преглед и анализу употребе „А-марке“ и „R-марке“ у међународном поштанском саобраћају (табела 1).

The “A” Stamp

This stamp, without a designated nominal value, known as the “A-stamp,” was issued on April 4th, 1993. The purpose of the stamp was to frank mail items of the first weight category (standardized letters and post-cards) in domestic postal traffic.

At the same time, the emission of a mass-produced standard-format envelope with an imprinted stamp in red, also without a designated nominal value and marked only with the letter “A,” was permitted. This envelope was intended for franking first-weight-category mail items sent through ordinary handling in domestic postal traffic.

The “R” Stamp

Two months later, on June 28th, 1993, another stamp without a designated nominal value, known as the “R-stamp,” was issued. This stamp had a value equal to the service charge for registered handling in domestic postal traffic.

By linking the price of a domestic standard letter service to the “A-stamp” and the price of registered handling in domestic traffic to the “R-stamp,” their usage was not entirely restricted to domestic postal traffic. Specifically, Article 5 of the same Decision defines the following:

“All stamps and value labels without a designated nominal value, authorized for issuance by this Decision, may also be used for international postal traffic, as well as for other types of handling not specified herein, by affixing additional regular or commemorative postage stamps with a designated nominal value, in the amount required for the corresponding postal service.”

The fact that postal service price changes during the hyperinflationary period of 1993/94 occurred almost simultaneously in domestic and international postal traffic somewhat facilitates the review and analysis of the use of the “A-stamp” and “R-stamp” in international postal traffic (Table 1).

Rate's Change	Letter (20 gr)	Registered	The "A" Stamp Value	The "R" Stamp Value	Validity period of "A" and "R" values
YUR dinar July 1st, 1992-September 29, 1993					
1. IV 1993.	13.000	48.000	300	1.500	1-15. IV 1993.
16. IV 1993.	25.000	84.000	300	1.500	16-30. IV 1993.
			700	3.700	1-7. V 1993.
8. V 1993.	33.000	120.000	700	3.700	8. V – 2. VI 1993.
			3.000	11.000	3-11. VI 1993.
12. VI 1993.	220.000	802.000	3.000	11.000	12. VI – 8. VII 1993.
9. VII 1993.	770.000	2.805.000	10.500	38.500	9-20. VII 1993.
21. VII 1993.	2.379.000	8.667.000	33.000	119.000	21. VII – 6. VIII 1993.
7. VIII 1993.	10.700.000	39.100.000	150.000	550.000	7-19. VIII 1993.
19. VIII 1993.	58.850.000	215.050.000	919.000	3.000.000	19-24. VIII 1993.
25. VIII 1993.	10.700.000	39.100.000	150.000	550.000	25. VIII – 10. IX 1993.
11. IX 1993.	80.000.000	288.000.000	1.000.000	4.000.000	11-20. IX 1993.
21. IX 1993.	310.000.000	1.121.000.000	4.000.000	15.000.000	21-29. IX 1993.
YUO dinar September 30, 1993-December 31, 1993					
30. IX 1993.	1.285	4.648	17	62	30. IX – 15. X 1993.
16. X 1993.	12.850	46.480	17	62	16-20. X 1993.
			230	850	21-29. X 1993.
30. X 1993.	75.000	271.000	230	850	30. X – 5. XI 1993.
6. XI 1993.	241.000	870.000	230	850	6-10. XI 1993.
11. XI 1993.	375.000	1.353.000	6.400	23.600	11-26. XI 1993.
26. XI 1993.	5.620.000	20.295.000	100.000	350.000	26. XI – 3. XII 1993.
4. XII 1993.	44.000.000	144.000.000	100.000	350.000	4-12. XII 1993.
13. XII 1993.	152.000.000	493.000.000	1.000.000	3.000.000	13-17. XII 1993.
18. XII 1993.	5.000.000.000	16.200.000.000	1.000.000	3.000.000	18-20. XII 1993.
			20.000.000	60.000.000	21-24. XII 1993.
25. XII 1993.	60.000.000.000	200.000.000.000	500.000.000	1.500.000.000	25-28. XII 1993.
29. XII 1993.	560.000.000.000	1.850.000.000.000	25.000.000.000	75.000.000.000	29-31. XII 1993.
YUG dinar January 1, 1994-January 23, 1994					
1. I 1994.	560	1.850	25	75	1-6. I 1994.
7. I 1994.	8.512	28.120	600	1.800	7-12. I 1994.
13. I 1994.	170.000	550.000	20.000	60.000	13-21. I 1994.
22. I 1994.	17.000.000	55.000.000	3.000.000	9.000.000	22-23. I 1994.

Табела 1. Прејлед тарифних промена у међународном поштанском саобраћају 1993/94. за обично писмо и услугу прејорученој руковања, уз паралелни приказ курсирајуће вредности „А-марке“ и „Р-марке“

Table 1. Overview of tariff changes in international postal rates in 1993/94 for ordinary letters and registered mail services with a parallel presentation of the current value of the "A-stamp" and "R-stamp"

Међутим, код пет тарифа у међународном поштанском саобраћају у периоду 1993/94, евидентирана је појава да „А-марка“ и „Р-марка“ имају различите номиналне вредности у једној тарифи, што је последица несинхронизоване тарифне промене.

However, in five rates in international postal traffic in the period 1993/94, the phenomenon was recorded that the "A-stamp" and "R-stamp" had different nominal values in single rate, which was a consequence of unsynchronized rate's changes.

ПРИМЕРИ УПОТРЕБЕ

Иако је протекло више од три деценије, поштански објекти упућени у иностранство, а франкирани „А“ и „R“ маркама до сада нису изоловани у мери као што је то случај са објектима који су франкирани редовним маркама или налепницом са уштампаном вредношћу поштарине.

YUR валутни период

На слици 1 је обично нестандартно писмо, прве тежинске стопе, упућено из Приштине у Братиславу, Словачка, 30. јула 1993. Писмо је вишеструко франкирано са 24 „R-марке“ и редовном марком 50.000 YUR динара, чиме је испуњен услов из Одлуке Управног одбора Заједнице ЈПТТ од 31. марта 1993. о неопходности долепљивања редовне марке за случај да се „R-марка“ користи за франкирање писама у међународном поштанском саобраћају.

Поштанска тарифа за обично нестандартно писмо прве тежинске стопе износила је 30. јула 1993. године 2.886.000 YUR динара, док је на тај дан вредност „R-марке“ износила 119.000 YUR динара. Наплаћено је $24 \times 119.000 + 50.000 = 2.906.000$ YUR динара.

USAGE EXAMPLES

Although more than three decades have passed, postal items sent abroad and franked with "A" and "R" stamps have not yet been isolated to the extent that is the case with items franked with regular stamps or a label with a printed postage value.

YUR currency period

Figure 1. shows a typical non-standard letter, first weight rate, sent from Pristina to Bratislava, Slovakia, on July 30th, 1993. The letter was franked multiple times with 24 "R-stamps" and a regular stamp of 50,000 YUR dinars, to meet the condition of the Board of Directors of March 31st, 1993. The postal rate for a regular non-standard letter, the first weight tier, was 2,886,000 YUR dinars on July 30th, 1993, while on that day the value of the "R-stamp" was 119,000 YUR dinars. Paid was $24 \times 119,000 + 50,000 = 2,906,000$ YUR dinars.

Слика 1. Обично писмо вишеструко франкирано са 24 „R-марке“

Figure 1. Letter multiple franked with 24 "R-stamps"

YUO валутни период

Обично писмо прве тежинске стопе, приказано на слици 2, упућено је из Београда у Швалбах, Немачка, 22. новембра 1993. Поштанска тарифа за износила је 375.000 YUO динара.

У питању је целина са уштампаном „А-марком“, чија је курсирајућа вредност на тај дан износила 6.400 YUO динара. „Остатак“ недостајуће франкатуре у износу од 368.600 YUO динара наплаћен је вероватно у готовом новцу, а потврда о томе је на налепници која је штампана за руковање обичним пошлицама.

YUO currency period

The regular letter, first weight tier, shown in Figure 2. was sent from Belgrade to Schwalbach, Germany on November 22, 1993. The postal rate for it was 375,000 YUO dinars. It is a stationery with an imprinted "A-stamp", whose current value on that day was 6,400 YUO dinars. The "remainder" of the missing franking in the amount of 368,600 YUO dinars was probably paid in cash, and confirmation of this is on the label printed for handling regular mail.

Слика 2. Обично писмо франкирано уштампаном „А-марком“ и налепницом

Figure 2. Regular letter franked with an imprinted "A-stamp" and a label

YUG валутни период

На слици 3 је препоручено писмо прве тежинске стопе, упућено из Пландишта у Беч, Аустрија, 17. јануара 1994. године. Поштанска тарифа за обично писмо прве тежинске стопе износила је 170.000 YUG динара, док је услуга препорученог руковања износила 550.000 YUG динара, дакле, укупно 720.000 YUG динара. Вредност целине са уштампаном „А-марком“ износила је 20.000 YUG динара, док је вредност „R-марке“ износила 60.000 YUG динара. Наплаћено је $1 \times 20.000 + 12 \times 60.000 = 740.000$ YUG динара.

YUG currency period

Figure 3 shows a registered letter, first weight tier, sent from Plandište to Vienna, Austria, on January 17th, 1994. The postal rate for a regular letter, first weight rate, was 170,000 YUG dinars, while the registered handling service was 550,000 YUG dinars, for a total of 720,000 YUG dinars. The value of the stationery with the imprinted "A-stamp" was 20,000 YUG dinars, while the value of the "R-stamp" was 60,000 YUG dinars. The charge was $1 \times 20,000 + 12 \times 60,000 = 740,000$ YUG dinars.

Приликом франкирања објекта није поступљено по Одлуци која обавезује долепљивање других редовних и пригодних поштанских марака са означеном номиналном вредношћу у висини франкатуре предвиђене за одговарајућу поштанску услугу. Ова одлука није практично ни могла да буде испоштована узимајући у обзир околност да је номинална вредност пригодног издања „Куће“ у YUG динарима износила 50, односно 0,07 промила од потребне тарифе! Додатно, тарифа писма на слици 3 износи 8% од укупног тиража пригодног издање „Куће“, који износи 9.000.000 YUG динара – 45.000 серија од по 4 x 50 YUG динара!

When franking the object, the Decision, which requires the addition of other regular and commemorative postage stamps with a marked nominal value in the amount of franking provided for the appropriate postal service, was not followed.

This decision could not practically be complied with, taking into account the fact that the nominal value of a single stamp of the commemorative issue the “Houses” (the single 1994. issue available) in YUG dinars was 50, or 0.07 per mille of the required rate! Additionally, the tariff of the letter in Figure 3. is 8% of the total circulation of the commemorative issue of the “Houses”, which is 9,000,000 YUG dinars - 45,000 series of 4x50 YUG dinars!

Figure 3. Registered letter with multiple franking with 12 "R-stamps" and a printed "A-stamp"

Слика 3. Прејоручено писмо вишеструко франкирано са 12 „R-марака“ и уштампом „А-марком“

Аутор се захваљује Ивану Танглу на сугестијама приликом писања овог текста.

The author thanks Ivan Tangl for his suggestions during the writing of this text.

Литература

- Vladimir Milic, “Yugoslavia 1989-1994: Inflation and Postal Rates”, The London Philatelist, Volume 134, стр. 60–69, RPSL, London, March 2025.
- Barling, G. (2005). The Postal Rates of the Yugoslav Territories, Monograph Number 3, Jugopošta, London.
- Sharp, B. and Velickovic, J. (1998). “The Postal Rates of Yugoslavia 1991-1998”, Jugopošta, 47, стр. 6–19.

Bibliography

- Vladimir Milic, “Yugoslavia 1989-1994: Inflation and Postal Rates”, The London Philatelist, Volume 134 pp 86–95, RPSL, London, March 2025.
- Barling, G. (2005). The Postal Rates of the Yugoslav Territories, Monograph Number 3, Jugopošta, London.
- Sharp, B. and Velickovic, J. (1998). ‘The Postal Rates of Yugoslavia 1991-1998, Jugopošta, 47, pp.6-19.

„ЗАДРЖИТЕ ФИЛАТЕЛИЈУ ОТВОРЕНОМ“ – КРИС КИНГ КОМЕНТАР – ТАКМИЧАРСКИ ИЗЛОЖАК У ОТВОРЕНОЈ КЛАСИ

Горан Суша

Читајући текст господина К. Кинга и пратећи излагања и смернице гђе Брите Кинг, задужене за отворену класу у ФИП, у осврту на релативно нову класу у филателији и начину оцењивања изложака у такмичарској класи, са чим се потпуно слажем, желим да предочим неке ствари у вези с овом темом, иако можда нисам компетентан. Ово је моје лично виђење.

Посебност оцењивања изложака у појединим класама и правила за оцењивање налажу и у овој класи специфичност као код традиционалних изложака и изложака у поштанској историји, као и у тематској филателији.

Као и код свих класа, укупан број бодова је 100:

ОБРАДА

– наслов и план	10 бодова	
– развој	20 бодова	30 бодова

ЗНАЊЕ И ИСТРАЖИВАЊЕ

– филателистичког материјала	20 бодова	
– нефилателистичког материјала	15 бодова	35 бодова

МАТЕРИЈАЛ

– стање материјала	10 бодова	
– реткост	20 бодова	30 бодова

ТЕХНИЧКА ОБРАДА

5 бодова	5 бодова
----------	----------

Важно је истаћи да је укупни однос нефилателистичког материјала до 50% у изложку, не мора се баш прецизно мерити, али мора бити у том оквиру. Може се користити сав материјал који има значај за изложак, али не сме бити забрањеног садржаја.

Што се тиче филателистичког материјала, може се користити сав материјал као и у осталим класама, релевантан за изложак.

Изложак у отвореној класи представља историјско-тематску обраду неке државе, регије, или неке области културе или живота. Наслов и план, као и развој, морају приказати мотив и шта је излагач желео да прикаже изложком.

Избор материјала је веома битан за изложак и мора постојати повезаност између нефилателистичког и филателистичког материјала, с тим што тематски пратећи текст указује на неке историјске чињенице, а сам материјал треба да објасни ту причу.

Приказани филателистички објекти треба да имају филателистичко објашњење, али не морају имати, рецимо, објашњење поштанске тарифе у том тренутку или стриктну обраду као код традиционалне филателије, једино ако је у питању велика реткост материјала. За разлику од традиционалне филателије, есеји, фазе штампања марака, грешке или варијетети могу бити у изложку, али приликом оцењивања не могу бити релевантни као у тематској филателији. Акценат је на историјско-тематској причи уклопљеног материјала.

Што се тиче нефилателистичког материјала, он мора бити историјски објашњен у контексту теме зашто је баш тај објект ту. Зато је велика разноликост материјала који можемо користити и треба се трудити да буде што бољи и квалитетнији избор за задату тему.

Ако немамо оригинални нефилателистички материјал, као што је, рецимо, оригинална фотографија, дозвољено је приказати копију, али само у случају велике реткости или ближег објашњења теме коју обрађујемо. Дозвољени су новински исечци, умањене копије географских карата које ближе приказују регију битну за тему, лични документи, медаље, новчанице итд. Може се чак и употребити и фотографија са интернета неке личности ако не постоји оригинална, да би се ближе објаснила тема.

Болна тачка тренутно отворене класе јесте оцењивање изложака од стране судија. Ово није само моје мишљење, већ се води полемика и у ФИП, што је и констатовано у наведеном чланку (филателиста 284), где је такмичар оцењен мањим бројем бодова. Тешко је судијама да се ослободе навике суђења у класама, посебно тематске филателије, јер се тврдо држе правила за ту класу, која се ипак не може применити на отворену, управо због нефилателистичког материјала који из навике занемарују, па тако не обрате пажњу на реткост таквог материјала, и зато што у већини случајева нема много поштанских марака у изложку, већ су већином у питању објекти из поштанске историје и документи, баш због историјско-тематског карактера изложка. Тако да је битна разлика у бодовању у сегменту код знања и истраживања – 20 за филателистичке објекте и 15 за нефилателистичке, што судије превиде и оцене га из навике као за тематске и остале класе, мањим бројем бодова, који се одражава на укупан број бодова. Рецимо, нешто од велике реткости у нефилателистичком материјалу исто је као и *inverted Jenny* или *blue Mauritius* у филателији, али то треба препознати од стране судија и вредновати, као и, наравно, целокупан изглед изложка баланса између листова у витринама.

Надам се да сам донекле указао и помогао филателистима заинтересованим за ову класу у формирању њихових изложака, с надом да ће ова класа наћи место у филателији Србије.

Горан Суша, Краљево

ПРЕГЛЕД ИЗДАЊА ПРИГОДНИХ ПОШТАНСКИХ МАРАКА ЗА ПЕРИОД ЈУЛ – ДЕЦЕМБАР 2024.

Приредио Дражен Дубак

Р. бр.	Датум издавања	Назив издања	Број марака у емисији	Број марака у шалт. табаку	Номинална вредност марке у РСД	Тираж марака	ФДЦ	МЦ
21.	12. 7.	185 година дипломатских односа Србије и Француске	1	10	48,00	25 000	1	-
22.	13. 9.	140 година изградње железничке инфраструктуре у Србији	1	8	48,00	25 000	1	-
23.	17. 9.	100 година Београдске бискупије	1	10	130,00	25 000	1	-
24.	19. 9.	80 година мисије Халијард	1	8	136,00	25 000	1	-
25.	30. 9.	Радост Европе	1	8	48,00	25 000	1	-
26.	4. 10.	Европске вредности	1	блок	130,00	25 000	1	-
27.	15. 10.	100 година Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“	1	8	48,00	25 000	1	-
28.	18. 10.	80 година од ослобођења Београда и Србије	1	8	48,00	25 000	1	-
29.	30. 10.	Европска заштита природе	2	8	48,00 120,00	25 000 x 2	1	-
30.	4. 11.	70 година дипломатских односа Републике Србије и Републике Индонезије	1	8	132,00	25 000	1	-
31.	5. 11.	75 година оснивања Радио телевизије Војводине	1	8	48,00	25 000	1	-
32.	8. 11.	110 година аустралијске медицинске мисије у Србији	6	6	60,00 x 6	25 000 x 6	2	-
33.	12. 11.	185 година безбедносне заштите Војске и 80 година војне контраобавештајне службе	1	8	60,00	25 000	1	-
34.	18. 11.	Србија–Русија	1	8	130,00	25 000	1	-
35.	22. 11.	Крсна слава	1	10	60,00	25 000	1	-
36.	28. 11.	Божих	1	25	60,00	25 000	1	-
37.	2. 12.	75 година од оснивања Позоришта на Теразијама	1	10	60,00	25 000	1	-
38.	6. 12.	Великани светске уметности	4	8	120,00 x 4	25 000 x 4	4	-
39.	10. 12.	120 година од изласка првог броја дневног листа Политика	1	8	60,00	25 000	1	-
40.	13. 12.	80 година дневног листа Magyar Szó	1	4	130,00	25 000	1	-

185 година дипломатских
односа Србије и Француске

140 година изградње
железничке инфраструктуре
у Србији

100 година Београдске
бискупије

80 година мисије Халијард

Радосић Европе

Европске вредности

100 година Института за
јавно здравље Србије

80 година од ослобођења
Београда и Србије

Европска заштита
природе

Европска заштита
природе

70 година дипломатских
односа Републике Србије и
Републике Индонезије

75 година оснивања Радио
шелевизије Војводине

Аустралијска медицинска
мисија 1

Аустралијска медицинска
мисија 2

Аустралијска медицинска
мисија 3

Аустралијска медицинска мисија 5

Аустралијска медицинска мисија 6

Аустралијска медицинска мисија 7

185 година безбедносне заштите Војске и 80 година војне контраобавештајне службе

120 година од изласка првог броја дневног листа Политика

Србија-Русија

Крсна слава

Божић

80 година дневног листа Magyar Szó

Великани светске уметности 1

Великани светске уметности 2

Великани светске уметности 3

Великани светске уметности 4

75 година од оснивања Позоришта на Теразијама

ПРЕГЛЕД
ИЗДАЊА РЕДОВНИХ ПОШТАНСКИХ МАРАКА
ЗА ПЕРИОД ЈУН–ДЕЦЕМБАР 2024. ГОДИНЕ

Р. бр.	Датум издавања	Назив издања	Број марака у емисији	Број марака у шалт. табаку	Номинална вредност марке у РСД	Тираж марака
7.	18. 12.	Грожђе – Vitis vinifera L.	1	100	10,00	210 000
8.	18. 12.	Безбедност деце на интернету	1	100	12,00	310 000
9.	18. 12.	Дебела кока – Hylotelephium spectabile (Boreau) Ohba, Медоносна пчела – Apis mellifera L.	1	100	40,00	210 000
10.	18. 12.	Крушка – Pyrus domestica L.	1	100	50,00	210 000
11.	18. 12.	Водопија – Cichorium intybus L.	1	100	100,00	310 000

ПРЕГЛЕД
ИЗДАЊА ДОПЛАТНИХ ПОШТАНСКИХ МАРАКА ЗА
ПЕРИОД ЈУН–ДЕЦЕМБАР 2024. ГОДИНЕ

Р. бр.	Датум издавања	Назив издања	Број марака у емисији	Број марака у шалт. табаку	Номинална вредност марке у РСД	Тираж марака
3.	7–13. октобар	Дечија недеља	1	100	10	/

НАЦРТИ ЗА ПОШТАНСКЕ МАРКЕ ЂОРЂА АНДРЕЈЕВИЋА КУНА

Прилој ПТТ музеја

Ове, 2024. године, навршава се 120 година од рођења и 60 година од смрти уметника Ђорђа Андрејевића Куна. На изложби у ПТТ музеју посебно смо се осврнули на уметничко стваралаштво у области филателије, излагањем Кунових уметничких нацрта за пригодне поштанске марке. Такође, јубилеј је био добар повод да се присетимо једне снажне биографије и живота вођеног борбом за оно у шта се верује.

Ту борбу, доследно и истрајно, сликар, графичар, примењени уметник, али пре свега човек, Ђорђе Андрејевић Кун, водио је користећи свој раскошан таленат. Дисциплину и марљивост које су га красиле стекао је још у најмлађим данима у породици, што му је помогло да створи богат опус у различитим областима уметности.

Сматрајући да уметност не може да егзистира ван друштва, он је доста рано прихватио социјалистички реализам као начин изражавања у свом раду. Да би свој рад и своја уверења веродостојно приказао, Кун је одлазио у средиште догађаја, био је актер и саборац људи које је приказивао на својим сликама, графикама, али исто тако и на уметничким нацртима за поштанске марке. Његово стваралаштво представљало је глас тлаченог слободољубивог народа, пркос против фашизма, позив да се издржи у борби за слободу.

ПТТ музеј је овом приликом изложио једну од најпознатијих Кунових поштанских марака, урађену у ратним условима, коју Музеј са поносом чува у својој збирци. Њен пут од Дрвара, где ју је уметник отиснуо, до ПТТ музеја, више је него интересантан. Наиме, приликом Другог заседања АВНОЈ-а, Кун добија налог од тадашњег повереника за економску обнову Тодора Вујасиновића да изради нацрт и клише за прву званичну партизанску марку Југославије. Због VI непријатељске офанзиве и повлачења у Дрвар, Кун је тек на ослобођеној територији успешно израдио, на крушковом дрвету, клише за марку, и спремио је за штампу. Уметник је сам отиснуо 20 примерака тамноцрвеном бојом. На средини је био цртеж партизанског борца који у левој руци држи развијену једнобојну заставу, а у десној руци пушку. На десној страни марке се налази звезда петокрака. На горњој страни је натпис „Југославија“ исписан латиницом, а на доњој ћирилицом. Није отиснута новчана вредност (нема номиналу), јер на ослобођеној територији новац није био у оптицају. Са десне стране испод цртежа уметник се потписао „Кун“.

Отисак број 19 ове марке поседује породица Кун. Примерак број 3, који се чува у Музеју, уметник је поклонио новинару Бори Нешковићу пред Десант на Дрвар, а он ју је 1964. године уступио ПТТ музеју за милион динара.

Кун је израдио идејне цртеже за прво издање редовних франко марака у окупационим динарима са ликом маршала Тита, и оне су се појавиле такође за време рата, 1945. године.

Друго издање, са истим ликом, изашло је у мају исте године. Између осталих, на изложби је био приказан и нацрт за поштанску марку коју је Кун израдио 1959. године поводом 40 година оснивања Комунистичке партије Југославије, за који је сам уметник рекао:

„У овој пирамидалној композицији партијских застава, које су скоро у дијагоналном положају као тежња ка сталном кретању напред, желео сам да изразим непрекидни успон Партије, од њеног оснивања па до данас.“

ПТТ музеј у својој збирци чува и дефинитиван идејни нацрт пригодног издања марке поводом 15 година Битке на Сутјесци, као и нацрте за марке којима се обележавало 150 година Првог српског устанка. Кун је аутор марака са мотивима устаничког топа, печата

Правитељствујућег Совјета и портрета вође устанка Карађорђа Петровића. Из Кунове мапе цртежа *Партизани* преузети су мотиви за две марке: цртеж са називом „Колона“ има номиналу од 15 динара, а цртеж са називом „На положају“ има номиналу од 50 динара, и оне су штампане 1963. године, поводом 20 година од Битке на Сутјесци.

Ту су и нацрти из 1945. године за пригодно издање са доплатним вишком у корист Југословенског друштва Црвеног крста, са мотивима детета и преноса рањеника.

Кун се и пре Другог светског рата бавио израдом уметничких нацрта за поштанске марке, па смо тако изложили и оне из 1935. године, са пробним отисцима који су урађени за добротворно приватно издање за оболело ПТТ особље, са сликом зграде болнице и сликом планете и телеграфских жица, који нису били усвојени. Из те године су и неусвојена решења за марке поводом годишњице смрти краља Александра Карађорђевића, са његовим ликом.

Кунова посвећеност идеалима бољег и праведнијег друштва, његов огроман таленат и рад, способност да једноставно и јасно пренесе снажну поруку, као и изузетно разноврстан опус, чине га јединственим уметником и ствараоцем који заслужује своје место у култури сећања.

Марко Јелић,
руководилац сектора за послове ПТТ музеја

ДЕТАЉИ ИЗЛОЖБЕ КРОЗ ОБЈЕКТИВ

Аутор фототографија Вук Бранковић

ИЗЛОЖБЕ У 2025:

PHILAKOREA 2025 - FIP Patronage Specialised WSC Exhibition

Сеул, 17-21 септембар, 2025.
<https://philakorea2025.kr/>

Национални комесар: Владимир Милић

Српски излагачи:

Vladimir Milic

3C. Class Postal History

The Yugoslav Inflation 1989 - 1994: Influence on Postal Rates

Vladimir Popovic

9. Class Postcards

General classification and types of postcards of the "Golden age" in the collection of Herceg Novi and its surroundings

ИЗЛОЖБЕ У 2026:

DUBAI 2026 - FIP Patronage Specialised Exhibition

Дубаји, 4-8 фебруар 2026.
<https://dubai2026wse.com/>

Национални комесар: Зоран Степановић

Email: nstep@sbb.rs

Српски излагачи: пријава у току.

MACAO 2026 - FIP Patronage Specialised Exhibition

Макао, 26. јун – 1. јул, 2026.
<http://www.macao2026.org.mo/>

Национални комесар: Никола Љубичић

Email: koljaljubicic@hotmail.com

Српски излагачи: пријава у току.

BOSTON 2026 – FIP Recognition

Бостон, 23-30 мај, 2026.
<https://boston2026.org/>

Национални комесар: Владимир Милић

Email: vladimir.milich@gmail.com

Српски излагачи: пријава у току.

ДРУШТВО ФИЛАТЕЛИСТА БАЧКИ ПЕТРОВАЦ ПРИГОДНА ИЗДАЊА И ПРИГОДНИ ПОШТАНСКИ ЖИГОВИ ДРУШТВА ФИЛАТЕЛИСТА БАЧКИ ПЕТРОВАЦ У 2024. ГОДИНИ

Приредио Расџислав Сѣвак

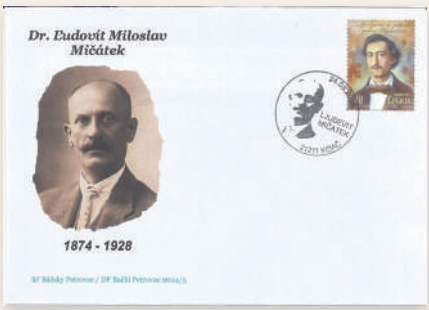
Друштво филателиста Бачки Петровац је своју делатност обновило 1975. године. Исте те године организована је и прва филателистичка изложба у овом месту. Такође, за ову манифестацију је израђен пригодни коверат, као и пригодни поштански жиг. Од тог времена, а у ових 50 година постојања клуба, досад је свеукупно израђен 251 пригодни поштански жиг, с пригодним ковертима, разгледницама или максимум картама. Осим тога, још десетак жигова је услужно рађено за друга филателистичка друштва и клубове. Током 2024. године израђено је пет жигова и коверата.

Коверат и пригодни жиг посвећени су 90. годишњици оснивања и 20. годишњици обнављања рада Удружења жена „Словенка“ у Гложану. Удружење жена у Гложану је основано 1934. године. Уз неколико малих пауза, ради све до данас. Своје садашње име добило је приликом обнављања рада 2004. године. Удружење жена „Словенка“ бави се предавањима на теме здравства, социјалне заштите и заштите старих и деце, затим из области заштите животне средине, сеоског туризма и гастрономије. Велика важност се придаје области равноправности полова и положаја жена на селу. У њиховим просторијама се одвијају радионице ткања, везења, израда старинских али и модерних одевних предмета, али и сувенира. На тај начин се подржава самозапошљавање жена са села. Чланице Удружења из Гложана такође су укључене у добротворне активности. Подржавају деловање Општинске организације Црвеног крста у Бачком Петровцу, а сарађују и са ШОСО „Милан Петровић“ у Новом Саду. У сарадњи са Амбасадом Републике Словачке у Србији активно подржавају Божићни базар у Београду.

На пригодном коверту је представљен амблем Удружења, као и текст на словачком језику: „90 година оснивања, 20 година обнављања рада“. На пригодном жигу је такође приказан амблем Удружења, назив Удружења, године оснивања и обнављања рада, датум и пошта Гложан, где је печат био у употреби. Жиг и коверат су израђени на молбу самог Удружења „Словенка“. Тираж коверта је 150 комада, од којих је одређени део откупило само Удружење жена.

Коверат и пригодни жиг посвећени су филателистичкој смотри „Флора 24“.

Филателистичка смотра „Флора 24“ организована је поводом Дана Петровца, традиционалне прославе која се организује у знак сећања на досељавања Словака у Бачки Петровац и уопштено на досељавање Словака на ове просторе средином 18. века. Тематска филателистичка изложба посвећена биљном свету и заштити животне средине представила је шесторо филателиста чланова Друштва филателиста Бачки Петровац. Одржана је у репрезентативном простору Библиотеке „Штефан Хомола“.

	
Број 247, ознака на коверту 2024/1, 90 година оснивања Удружења жена „Словенка“	БРОЈ 248, ОЗНАКА НА КОВЕРТУ 2024/2, ФЛОРА 24
	
Број 249, ознака на коверту 2024/3, 30. Дечји фолклорни фестивал „Злата брана“	Број 250, ознака на коверту 2024/4, 19. међународна филателистичка изложба „Петровецфила“
	
Број 251, ознака на коверту 2024/5, 150 година рођења др Људевита М. Мичатека	

На пригодном коверту су поштанске марке са темом флоре и текст „Флора 24“. На пригодном жигу су стилизована гранчица и цветови орхидеје, датум и пошта Бачки Петровац, где је жиг био у употреби. Тираж коверта је 60 комада.

Коверат и пригодни жиг посвећени су дечјем фолклорном фестивалу „Злата брана“ („Златна капија“) у Кисачу. „Злата брана“ је фестивал дечјих игара, песама, музике и фолклора, а као такав, сваке године окупља више од хиљаду учесника из свих словачких места у Србији, као и госте из иностранства. Први фестивал је одржан 23. маја 1993. године.

На њему су учествовала 23 ансамбла из 17 словачких средина, као и гости из Врбаса и Србобрана. Основни циљ фестивала био је да деци усади љубав према властитој традиционалној култури, као и да се допринесе узајамној размени искустава културних радника и стручњака. Ове године је Дечји фолклорни фестивал имао своје 30. издање, и то је обележено пригодним ковертом и поштанским жигом.

На пригодном коверту је представљен амблем фестивала „Злата брана“, текст на словачком језику „30. Дечји фолклорни фестивал“, као и фрагмент са традиционалне словачке ношње. На пригодном жигу је стилизовани приказ замка који иначе служи као бина на самом фестивалу, назив фестивала, датум и пошта Кисач, где се фестивал и одржава. Тираж коверта је 80 комада.

Коверат и пригодни жиг посвећени су 19. међународној филателистичкој изложби „Петровецфила“ 2024. Поводом одржавања прославе Словачке народне свечаности, Друштво филателиста Бачки Петровац већ традиционално одржава филателистичку изложбу „Петровецфила“. Почеци су произашли из добре сарадње са Филателистичким клубом „52-51“ из Нитре (Словачка), Савезом словачких филателиста, као и Савезом филателиста Војводине. Године 2003. организована је прва међународна изложба под називом „Петровец – Нитра“. Четири године касније изложба се везује за Словачке народне свечаности и то траје до данас. Назив изложбе „Петровецфила“ усталио се од 2011. године. С временом се број излагача повећавао, а пресељењем изложбе у просторије Основне школе „Јан Чајак“ омогућено је излагати на 40 витрина, колико поседује Друштво филателиста Бачки Петровац. Ове године је своје експонате представило 23 излагача из земље и иностранства, углавном у класи тематске филателије, традиционалне филателије и поштанске историје. По први пут је представљена класа филателистичке литературе, где су представљени радови студената смера Колекционарство и филателија на Универзитету Жилина у Словачкој. Њихови дипломски радови као завршни радови овог студијског програма привукли су изузетну пажњу посетилаца.

На пригодном коверту је приказано неколико коверата из експоната, као и „летвица“ од марака као заштитни знак изложбе. На пригодном жигу су назив изложбе, датум и пошта Бачки Петровац, где је жиг и био у употреби. Тираж коверта је 100 комада.

Коверат и пригодни поштански жиг посвећени су 150. годишњици рођења др Људевита Милослава Мичатека. Мичатек је рођен у Кисачу 1874. године. Био је адвокат, председник Словачке народне странке и кандидат Демократске странке на изборима за посланика у југословенском парламенту. Био је један од председника Велике народне скупштине у Новом Саду 25. новембра 1918, која је прогласила присаједињење Војводине Краљевини СХС. Изабран је за првог председника Чехословачког савеза у Краљевини СХС, 1921. године. У области просвете је заслужан за очување наставе словачког језика и увођење српског језика у основним народним школама за словачку националну мањину. За рад и ангажовање држава га је одликовала Орденом Светог Саве. С обзиром на његове заслуге у заступању не само припадника словачке заједнице у борби за људска и грађанска права, а посебно за његово залагање у контексту српско-словачке сарадње, Покрајински секретаријат за образовање, прописе и националне мањине је 2018. установио Признање „Људевит Мичатек“, које се додељује заслужним правним и физичким лицима у Војводини за залагање и постигнуте резултате у области заштите људских и мањинских права, толеранције, равноправности и правичности.

На пригодном коверту је приказан портрет Људевита Мичатека, као и године рођења и смрти. На пригодном поштанском жигу су лик Мичатека, датум и пошта Кисач, где је жиг био у употреби. Тираж коверта је 50 комада.

ПЕРСОНАЛИЗОВАНА ПОШТАНСКА МАРКА У ЧАСТ 70. ГОДИШЊИЦЕ ОД АЛЖИРСКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ

Персонализована поштанска марка „70. годишњица од Алжирске револуције“ представљена је, 15. новембра 2024. године, у Музеју афричке уметности, у Београду. О обележавању јубилеја и симболици емисије говорили су директорка Музеја, др Марија Алексић, амбасадор Алжира у Београду, Њ. Е. Фатах Махраз, и в.д. директора Поште Србије Зоран Анђелковић.

„Ова револуција није била само борба за независност Алжира, већ и симбол отпора колонијализму уопште. Југославија је, у том контексту, била прва европска земља која је признала Привремену владу Алжира“, рекла је др Алексић. Објаснила је да та одлука била израз чврсте подршке алжирском народу и врло конкретна, у виду бројних хуманитарних акција и пружања медицинске помоћи рањеницима, од којих су многи били евакуисани и лечени у Југославији.

Зоран Анђелковић изразио је задовољство што је Пошта Србије допринела обележавању јубилеја алжирског рата за независност. „Пријатељство које је настало током алжирске борбе за независност и самосталност, против колонијализма, траје и данас, и у данашњим тешким временима у свету наше везе имају још већи значај“, рекао је Анђелковић.

Додао је да је важно неговати културу сећања: „Захваљујући људима који су били на лицу места, остаје траг не само нашег присуства и помоћи у Алжирској револуцији већ остаје траг те праве борбе алжирског народа који је извојевао победу у борби за слободу и независност“.

„Исковано кроз историју, алжирско-српско пријатељство сеже у доба ослободилачког рата и драгоцене вишеструке помоћи коју су југословенско руководство и српски народ пружили Алжирцима током њихове борбе за независност. Ова активна солидарност остаће заувек урезана у срцима и сећању свих Алжираца“, рекао је амбасадор Махраз.

Персонализована поштанска марка одаје почаст двојици великана Стевану Лабудовићу, сниматељу „Филмских новости“, и Здравку Печару, ратном дописнику водећих југословенских медија и оснивачу Музеја афричке уметности, који су дали драгоцени допринос борби Алжираца за њихову независност од колонијалне владавине, а „били су наоружани искључиво камером и пером“. На вињети је фотографија музеја мученика (муџахедина), који се налази у главном граду, Алжиру, и чијој сталној поставци се налази и камера Стевана Лабудовића, као и лични предмети.

Амбасадор Махраз захвалио је организаторима издања и Пошти Србије на филателистичком доприносу и претходној сарадњи у виду три поштанске марке које је објавила од 2013, у част пријатељства између Алжира и Србије.

Персонализовану марку приредили су Друштво пријатеља Алжира, Музеј афричке уметности, „Филмске новости“, Удружење „Адлигат“ и Амбасада Народне Демократске Републике Алжир у Србији, у сарадњи са Поштом Србије. Стручну помоћ у реализацији издања пружили су Музеј афричке уметности и Друштво пријатеља Алжира. Уметничка реализација дело је Надежде Скочајић, креаторке марака Поште Србије.

Марко Јелић
Председник Друштва пријатеља Алжира

Фото: Вук Бранковић / Пошта Србије

Фото: Вук Бранковић / Пошта Србије

Фото: Амбасада Алжира

ПРОГРАМ ИЗДАВАЊА ПРИГОДНИХ ПОШТАНСКИХ МАРАКА ЗА 2025. ГОДИНУ

Страна 4

СЛУЖБЕНИ ПТТ ГЛАСНИК

Број 1763 • 20. јануар 2025.

ПРОГРАМ ИЗДАВАЊА ПРИГОДНИХ ПОШТАНСКИХ МАРАКА ЗА 2025. ГОДИНУ								
Р. бр.	Датум издавања	Назив издања	Број марака у емисији	Број марака у шалт. табаку	Номинална вредност марке (РСД)	Тираж марака	Ф/Ц	Макс. карта
1.	28.1.	Традиција Кине - Лунарни хороскоп, Година Змије	1	10	120,00	25.000	1	
2.	12.02.	Државотворни пут Србије	2	10	60,00 x 2	15.000 x 2	2	
3.	05.03.	Европска заштита природе	2	8	60,00 120,00	15.000 x 2	2	
4.	18.03.	Дан Војне академије	1	8	60,00	25.000	1	
5.	19.03.	Васкрс	1	25	60,00	25.000	1	
6.	24.03.	180 година Српске читаонице „Лаза Костић“, Сомбор	1	25	60,00	25.000	1	
7.	22.04.	Пробој заточеника логора смрти у Јасеновцу	1	8	60,00	25.000	1	
8.	29.04.	Србија - Русија	1	8	130,00	15.000	1	1
9.	06.05.	Европа	2	8	60,00 120,00	15.000 x 2	1	
10.	09.05.	Дан победе у Другом светском рату	1	8	120,00	15.000	1	
11.	23.05.	Дан марке	1	25	60,00	25.000	1	
12.	30.05.	Заштићене животињске врсте	4	20	60,00 x 4	15.000 x 4	2	
13.	06.06.	185 година Поште Србије	1	6	60,00	25.000	1	
14.	10.06.	125 година од учешћа Србије на Светској изложби	2	4	120,00 x 2	15.000 x 2	1	
15.	19.06.	150 година од Невесињске пушке	1	10	60,00	25.000	1	
16.	27.06.	Дан Дунава	1	8	130,00	15.000	1	1
17.	02.07.	Србија - Сједињене Америчке Државе	1	8	136,00	15.000	1	
18.	08.07.	Србија - Швајцарска	1	10	130,00	15.000	1	
19.	18.09.	1700 година од Првог васељенског сабора у Никеји	1	Блок	120,00	10.000	1	
20.	24.09.	Знаменити Срби	4	8	60,00 x 4	15.000 x 4	4	
21.	30.09.	Радост Европе	1	8	130,00	15.000	1	
22.	07.10.	Заједничко издање Србија – Индонезија	1	8	132,00	15.000	1	
23.	15.10.	Музејски експонати	2	4	60,00 x 2	15.000 x 2	2	2
24.	24.10.	80 година Уједињених нација	1	10	120,00	15.000	1	
25.	29.10.	Пријатељи Србије	5	8	120,00 x 5	15.000 x 5	5	
26.	04.11.	Институције Србије	1	10	60,00	25.000	1	
27.	21.11.	Крсна слава	1	10	60,00	25.000	1	
28.	26.11.	Уметност	2	8	60,00 x 2	15.000 x 2	2	
29.	02.12.	Божих	1	25	60,00	25.000	1	
30.	08.12.	Владарке Србије из династије Немањића	6	6	60,00 x 6	15.000 x 6	3	

Напомена: Програм издавања пригодних поштанских марака је подложен променама

БЛИЦ ВЕСТИ

Приредио Уљеша Сћефановић

БЛИЦ ВЕСТИ СРБИЈА

24. 9. 2024. – Савез филателиста Србије, у сарадњи са Јавним предузећем Пошта Србије и ПТТ музејом, ради промоције националне културне баштине у области филателије организовао је трибину „Улога Краљевине Југославије у авионској поштанској вези између Југоисточне Европе и Северне и Јужне Америке, 1939–1941“. Трибина је одржана у просторијама ПТТ музеја, Мајке Јевросиме 13, Београд. Предавач је био господин Ратомир Живковић.

6.11.2024. – Савез филателиста Србије у сарадњи са Јавним предузећем „Пошта Србије“ и ПТТ музејом ради промоције националне културне баштине у области филателије организовао је трибину „75 година часописа Филателиста“. Трибина се одржала у просторијама ПТТ музеја, Мајке Јевросиме 13, Београд. Учесници трибине били су проф. др Милан Радовановић, Војислав Беговић и Владимир Милић. Окупљенима је представљен пројекат дигитализације часописа, као и персонализована поштанска марка издата поводом јубилеја часописа „Филателиста“.

26.11.2024. Владимир Милић одржао предавање на тему „Југословенска инфлација и поштанске тарифе 1989-1994“ Шенјанг, НР Кина

12.12.2024. – Светска филателистичка изложба *Београд 2027* (12–17. октобра 2027) добила је покровитељство ФИП на 77. конгресу у Шангају.

26.01.2025. – Дигитално издање књиге Мирка Р. Рашића – „The Postal History and Postage Stamps of Serbia“ које је могуће видети у целисти на сајту Савеза филателиста Србије.

Клубови филателиста у Београду и Новом Саду радили су нормално у досадашњем делу 2024. године, а филателисти су учествовали на скуповима колекционара у Београду, Суботици, Крагујевцу, Јагодини, Нишу.

15.02.2025. Владимир Милић одржао предавање на тему Кинески лунарни хороскоп у Србији 2010-2022 у оквиру Suzhou 2025 World Shengxiao Philatelic Forum - Суџоу, НР Кина

22.03.2025. Владимир Милић одржао предавање на тему „Југословенска инфлација - утицај на поштанске тарифе“ у оквиру манифестације Месец Србије у Словенији 2025, Шкофја Лока, Словенија

БЛИЦ ВЕСТИ СВЕТ

20.11.2021. – FIP објавио најновији Flash magazine No. 138.

27.11.2024. – У периоду од 7-11.5.2025. одржаће се европска филателистичка изложба EuroPhilEx Birmingham 2025 у Бирмингему.

7.1.2025. – У периоду од 23-30.5.2026. одржаће се светска филателистичка изложба Boston 2026 у Бостону.

13.1.2025. – У периоду од 17-21.9.2025. одржаће се светска филателистичка изложба PhilaKorea 2025 у Сеулу.

29.01.2025. – Организатори светске филателистичке изложбе у Бостону 2026. објавили су три регионална америчка комесара који ће се бавити транспортом и бригом о изложцима пре, током и после изложбе. Представник истока је Chris Lazaroff, централни комесар је Gregory Shoults, док ће Vesma Grinfelds из Калифорније биће задужена за излагаче са Запада. Над њима ће бити генерални комесар Yamil Kouri и заменик генералног комесара Dzintars Grinfelds.

08.02.2025. – FEPA награде за 2024:

Медаља FEPA за изузетну службу организовану филателију 2024. Додељено: Bruno Crevato-Selvaggi RDP (Italy)

Медаља FEPA за изузетну подршку организовану филателију 2024. Додељено: Myrsini Vardoulou (Greece)

Медаља FEPA за изузетну филателистичку проучавање и истраживање, 2024. Додељено: Mehmet Akan (Turkey) за поштанске тарифе Републике Турске, 1920-1950. Коаутори: Selâuk Akar, Turhan Turgut RDP, Emre Utku

Захвалница – другопласирани:

Jesás Sitjá-Prats, Pacific Steam Navigation Company Mail, 1840-1854

Lorenzo Carra, Italia e Iberia. La posta fra gli Stati delle due penisole 1814-1876

Захвалница:

Jean-Pierre Magne, Le Rattachement du duché de Savoie et du comté de Nice à la France, Oblitérations sardes 1860-1861

Hans-Joachim Soll, Social Philately – Menschen in Deutsch Ostafrika

Милан Радовановић, Повлачење из Ниша на Крф – неми сведоци, 1915-1916.

FEPA сертификат захвалности 2024:

Solihull Philatelic Society (United Kingdom)

10.02.2025. – FEPA објавио најновији FEPA News magazine.

- Сусрети колекционара одржавали су се у Загребу, Сарајеву, Босанској Градишци, итд.

РАДНА ГРУПА ЈУГОИСТОЧНА ФИЛАТЕЛИЈА (ARGE SÜDOST- PHILATELIE – SOPHIA) УМЕСТО РАДНЕ ГРУПЕ ЈУГОСЛАВИЈА (ARGE JUGOSLAWIEN – ARGEYU)

Приредио Владимир Милић

Радна група Југославија & државе наследнице постала је историја након више од 50 година. Основана је 19. јануара 1975. у Келну, и током свог постојања доживела је једну „мутацију“ главног назива и неколико „мутација“ свог билтена. Сада је назив билтена постао званични назив радне групе – Радна група Југоисточна филателија – што је логичан развој након што се ова велика заједница проширила, укључујући и чланове бивше Радне групе Бугарска.

Нови чланови управног одбора су др Бено-Хајнц Шаде из Монса у Белгији и Роберт Зајдел из Минхена. Зајдел је такође председник Друштва филателиста Дахауа. Др Шаде је већ десетак година активан члан, редовно учествује на скуповима Радне групе и више пута је одржао предавања, укључујући и два предавања о Бугарској.

Поред промене имена радне групе, дошло је и до измене статута – могло би се чак рећи да је усвојен потпуно нови статут, што се поклопило с променом имена радне групе и проширењем деловања на 17 поштанских подручја – државе бивше Југославије до Албаније и Бугарске.

Предавање на тему испитивања поштанских објеката које је одржавао потпредседник радне групе, проф. др Фајсал ел Мајдуб ВРР, снимљено је захваљујући вебмастеру Јану Гирндту Јуниору, и биће доступно на интернет страници.

Фото: Wilhelm van Loos -
ArGe Südost-Philatelie – SOPhia

THE YUGOSLAVIA STUDY GROUP

Приредио Владимир Милић

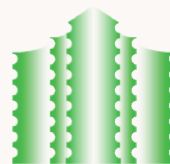

Обавештење члановима и бившим члановима YSG-a.

Од 1. јануара 2025. YSG више неће имати формално чланство, нити ће се убудуће плаћати чланарина.

Часопис *Jugoposta* излазиће квартално, у електронском формату, под уредништвом Ника Ковердејла, и часопис ће бити доступан бесплатно свима који га затраже и оставе своје име и имејл адресу уреднику (editor@yugosg.org). Наравно, као и до сада, часопис *Jugoposta* ће постојати само ако читаоци и сарадници наставе да шаљу своје текстове.

Веб-сајт yugosg.org ће остати активан и ускоро ће бити ажуриран тако да одражава ове промене. План је да се у неком тренутку (тачан временски оквир још није одређен) сви досадашњи бројеви часописа *Jugoposta* учине јавно доступним у архиви. У међувремену, од броја 101 па надаље, неки бројеви ће бити бесплатно доступни на сајту, док ће се старији бројеви (1–100) и монографије и даље продавати, а сав приход од њихове продаје биће дониран филателистичким добротворним организацијама.

澳門2026專項世界集郵展覽
Exposição Mundial de Filatelia Especializada, Macau 2026
Macao 2026 Specialized World Stamp Exhibition

ОСВРТ: ЧЛАНАК У THE LONDON PHILATELIST NO.1516

Приредио Вуковић Милош

Figure 12. French military correspondence card from Captain Stevan Đordjević from the Thessaloniki Front to his son Slavko ('Dick, Serb') in Oxford, England. Military post VP 999, (9 September), with a French censor stamp 'EXAMINED BY MILITARY CENSORSHIP (42)' applied on arrival.

Значај текста Проф.др Милана Радовановића "WWI Serbian Child Refugees and Orphans in GB", објављеног у 1516. броју престижног часописа The London Philatelist, лежи у неколико кључних аспеката.

Текст доноси значајне информације о хуманитарној помоћи коју је Велика Британија пружила Србији током и након Првог светског рата, посебно у контексту бриге о српским деčјим избеглицама и сирочади. У тексту се студиозно описује оснивање Српског фонда за помоћ у Великој Британији, који је имао кључну улогу у пружању медицинске помоћи, смештају избеглица и обезбеђивању материјалних ресурса за Србију током и након рата. То је била важна хуманитарна иницијатива која је осигурала подршку Србији у тренуцима велике потребе, иако је њен рад био често под утицајем политичких и логистичких препрека.

Брига о српским деčјим избеглицама је готово непознат аспект помоћи, односно пријем српских деčјих избеглица у Великој Британији. Приближно 300 српских деčака, старих од 6 до 17 година, је превезено у Британију за школовање и заштиту. Текст указује на изазове с којима су се суочавали ови млади људи, али и на чињеницу да су у Британији имали боље животне услове него у Француској, у којој су се раније налазили.

Филателистички аспект објављеног текста је немерљив, посебно због чињенице да су личне судбине, жеље и стремљења записани на картама, неми сведоци наше пропуштене прилике да након рата учинимо друштво хуманијим. Веза између поштанске историје и овог хуманитарног подухвата је очигледна, јер су многи од догађаја забележени кроз редове на поштанским картама. То отвара врата за проучавање кореспонденције која је везана за овај значајан период наше историје, што има додатну вредност за филателисте и даље истраживаче.

Образовање српске младости у Великој Британији имало је за циљ да их припреми за будуће вођство и обнову независне Србије након рата. Овај циљ, који је био кључан за опстанак и обнову нације, одражава дубоку социјалну и политичку димензију овог хуманитарног подухвата. Да ли смо као друштво знали да поштујемо жртву ове храбре деце, и сагледамо значај ове помоћи, остаје на сваком читоцу да процени.

У коначници, текст не само да доприноси разумевању историје српског народа у време Првог светског рата, већ кроз призму филателије открива непознате аспекте ове хуманитарне акције, истичући значај поштанске историје у документовању тих важних догађаја.

Figure 14. Card sent from Oxford (postmark dated 18 January 1917) by Slavko to his father in the Drina Infantry Regiment on the Thessaloniki Front. Datestamp of military post VP 999 (22 January) and censorship stamp 'EXAMINED BY MILITARY CENSORSHIP (42)' applied on arrival. The card was not delivered until June.

Figure 14. Card sent from Oxford (postmark dated 18 January 1917) by Slavko to his father in the Drina Infantry Regiment on the Thessaloniki Front. Datestamp of military post VP 999 (22 January) and censorship stamp 'EXAMINED BY MILITARY CENSORSHIP (42)' applied on arrival. The card was not delivered until June.

IN MEMORIAM

† БОРИСАВ СТАНКОВИЋ,
1934–2024.

Бора Станковић је у чаробни свет филателије ушао са десет година, када је наследио малу филателистичку збирку свог брата, трагично настрадалог на Сремском фронту.

По доласку у Београд, редовно је посећивао састанке филателиста и претплатио се на новитете Југославије.

Један је од оснивача Филателистичког друштва „Београд“, које је основано 1968. године. У јесен 1974. године постао је и благајник Друштва. Иначе, средина 70-их година прошлог века представља златно доба филателије. Бора је као благајник ФД „Београд“ узимао по 8.000 серија од Савеза филателиста Србије, при чему је Савез од Поште узимао 15.000 серија новитета.

Године 1982, хотел „Метропол“ је раскинуо уговор са филателистима, па се филателисти селе прво на први спрат хотела „Славија“, а потом у ресторан „Скадарлија“, при чему је претила опасност да филателисти Београда остану без места окупљања. Тада је Бора са још неколико филателиста ступио у контакт са Градском организацијом глувих и наглувих Београда, како би обезбедио простор за састанке у делу њихових просторија. Након тога, састанци филателиста се селе у Улицу Светог Саве 16–18, где се одржавају и данас.

Деведесетих година прошлог века Бора је изабран за председника ФД „Београд“ и на тој функцији је остао до краја живота.

Током целе последње деценије XX века био је дописни новинар Политике за текстове о филателији. Писао је пре свега о новитетима Југославије и филателистичким изложбама, као и о разним другим филателистичким занимљивостима.

Бора је цео свој живот посветио филателији и држењу са филателистима, међу којима је био омиљен и цењен.

ФИЛАТЕЛИСТИЧКО ДРУШТВО „БЕОГРАД“

ИЗВЕШТАЈ СА РЕДОВНЕ СКУПШТИНЕ САВЕЗА ФИЛАТЕЛИСТА СРБИЈЕ

Приредио Светислав Д. Јелић

Једанаестог јануара 2025, у просторијама ПТТ музеја одржана је редовна годишња скупштина Савеза филателиста Србије.

Дневни ред Скупштине и донесене одлуке:

1. Избор радног председништва Скупштине СФС и верификационе комисије

За радно председништво Скупштине су предложени и једногласно прихваћени: Светислав Јелић, председавајући Скупштином, Филип Кулић и Угљеша Стефановић, чланови радног председништва.

За верификациону комисију су предложени и једногласно прихваћени: Реља Поповић, Борис Ступар и Милош Вуковић.

За записничара је предложен и једногласно прихваћен Борис Ступар.

2. Верификација делегата и утврђивање кворума

Верификационој комисији достављена су овлашћења органа управе чланица Савеза. Верификациона комисија верификовала је мандате делегата и утврдила је да постоји кворум за рад Скупштине.

3. Извештај председника СФС о раду СФС у 2024. години

Извештај председника СФС о раду СФС у 2024. години претходно је достављен делегатима уз позив за одржавање Скупштине. Председник СФС Владимир Милић представио је извештај, након чега је отворена расправа о извештају. Након краће дискусије, извештај председника СФС је једногласно усвојен.

4. Извештај Надзорног одбора за 2024. годину

Извештај Надзорног одбора претходно је достављен делегатима уз позив за одржавање Скупштине. Председник Надзорног одбора Растислав Спевак и члан Надзорног одбора Милош Вуковић представили су извештај, након чега је отворена расправа о извештају. Скупштина је усвојила Извештај Надзорног одбора за 2024. годину, једногласно.

5. Извештај Савета атестатора

Извештај Савета атестатора претходно је достављен делегатима уз позив за одржавање Скупштине. Отворена је расправа о извештају. Скупштина није усвојила Извештај Савета атестатора, са 9 гласова против и 2 уздржана. Скупштина је наложила Управном одбору Савеза да најкасније до 1. априла 2025. године достави Скупштини предлог одлуке у вези са радом Савета атестатора.

6. План рада СФС у 2025. години

План рада СФС у 2025. години претходно је достављен делегатима уз позив за одржавање Скупштине. Председник СФС Владимир Милић представио је план, након чега је отворена расправа о плану. Скупштина је усвојила План рада СФС у 2025. години, једногласно.

7. Ажурирање листе чланова СФС и начин наплате чланарине од јануара 2025. године
Председник СФС Владимир Милић обавестио је Скупштину о активностима Управног одбора у вези са ажурирањем листе чланова СФС. Председник СФС изнео је предлог Управног одбора о новом начину одређивања и висини годишње чланарине, према ком би чланице Савеза биле у обавези да чланарину у Савезу плаћају по члану свог друштва/клуба/удружења. Скупштина је усвојила предлог Управног одбора о начину одређивања и висини годишње чланарине и донела одлуку да су чланице Савеза у обавези да чланарину у Савезу плаћају у износу од 300 динара по члану свог друштва/клуба/удружења. Одлука је донета једногласно.

8. Правилник о учествовању на међународним изложбама

Управни одбор СФС је на својој 8. седници, одржаној 3. јануара 2025. године, усвојио предлог Правилника о учествовању на међународним изложбама и упутио га Скупштини на усвајање. Председник СФС Владимир Милић представио је Правилник, након чега је отворена расправа. Скупштина је усвојила предлог и донела Правилник о учествовању на међународним изложбама, једногласно. Правилник ступа на снагу даном доношења.

9. Разно

Скупштина је упутила позив представницима свих чланица Савеза да анкетирају све своје чланове у вези са областима филателије које сакупљају и прате. Скупштина је упутила захвалност управи Поште Србије на изузетној сарадњи и међусобном уважавању у интересу српске филателије, поготово из разлога што је Пошта Србије у Програм издавања пригодних поштанских марака за 2025. годину уврстила одређена издања и мотиве на предлог Савеза.

Делегати филателистичких друштава, клубова и удружења на 1. редовној скупштини СФС

Делегати	Број потенцијалних делегата	Број присутних делегата	Број делегата у сали	Број делегата на интернету
Друштво новосадских филателиста	3	3	3	0
• Филип Кулић			√	
• Реља Поповић			√	
• Угљеша Стефановић			√	
Друштво филателиста Бачки Петровац	1	1	1	0
• Растислав Спевак			√	
Српско филателистичко друштво	3	3	3	0
• Проф. др Милан Радовановић			√	
• Светислав Јелић			√	
• Борис Ступар			√	
Удружење филателиста Апатин	2	2	0	2
• Жељко Поповић				√
• Зоран Врућан				√
Филателистичко друштво Београд	2	2	2	0
• Драган Крстић			√	
• Зоран Степановић			√	
УКУПНО	11	11	9	2

Напомена: На ванредној изборној скупштини учествовало је 5 од 6 активних чланица СФС. СФК није узео учешће у раду редовне скупштине.

КАЛЕНДАР ДОГАЂАЈА 2025/2026

2025		
17-22 February	URUGUAY 2025, Punta del Este, Uruguay	Specialised World Exhibition, FIP Patronage https://uruguay2025.com
6-8 March	VIRTUAL STAMPEX 2025	Stamp Fair https://stampex.vfairs.com
7-11 May	EUROPHILEX BIRMINGHAM 2025, UK	European Exhibition, FEPA Patronage, FIP Recognition https://europhilex2025.co.uk
11 May	FEPA CONGRESS 2025, Birmingham, UK	Annual FEPA Congress https://www.fepanews.com
14-17 May	BERNABA & MULTILATERALE 2025, Bern, Switzerland	National & Multinational Exhibition https://www.bernaba25.ch
6-9 June	PHILA-FRANCE COLMAR 2025	Championnat de France de philatélie, 98e Congrès national https://ffap.net/event/phila-france-2025-colmar-68
14-15 June	ABRIA 2025, Stendal, Germany	Regional Exhibition http://www.aba2025stendal.de
19-22 June	LIBEREC 2025, Czech Republic	International Exhibition, FEPA Recognition https://www.liberec2025.cz
5 July 2025	MIDPEX 2025, Leamington Spa, United Kingdom	Stamp Fair https://sites.google.com/site/midpex
12-14 September	NORDIA 2025, Malmö, Sweden	Multinational Exhibition, FEPA Recognition https://nordia2025.se
17-21 September	PHILAKOREA 2025, Seoul, South Korea	Specialised World Exhibition, WSC, FIP Patronage https://philakorea2025.kr
22-25 October	STAMPEX 2025, London, UK	Stamp Fair https://www.stampexinternational.com
2026		
4-8 February	DUBAI 2026, UAE	Specialised World Exhibition, FIP Patronage
23-30 May	BOSTON 2026, Boston MA, United States	General World Exhibition, FIP and FEPA Recognition https://boston2026.org
26-29 June	PhilLat26, Riga, Latvia	International Exhibition, FEPA Recognition
26 June - 1 July	MACAO 2026, Macao, China	Specialised World Exhibition, FIP Patronage https://www.macao2026.org.mo
17-19 July	BEPHILA 2026, Bernau, Germany	Germany-Sweden Bilateral Exhibition, FEPA Recognition https://www.bephila.de
19-24 November	PHILATAIPEI 2026, Chinese Taipei	Specialised World Exhibition, WSC, FIP Patronage
2027		
June 2027	SLOVFILEX 2027, Bratislava, Slovakia	Specialised World Exhibition, FIP Patronage
October 2027	BELGRADE 2027, Serbia	General World Exhibition, FIP Patronage

Канцеларија Савеза филателиста Србије:

понедељак, среда и петак
од 9 до 12 часова
Косовска 47, Београд

САСТАНЦИ ФИЛАТЕЛИСТА У БЕОГРАДУ:

недељом од 9 до 14 часова
Просторије Савеза глувих и наглувих Србије
улица Светог Саве 16-18/II, Београд

недељом од 9 до 12 часова
Хотел Нобел
Вишеградска 23, Београд

САСТАНЦИ ФИЛАТЕЛИСТА У НОВОМ САДУ:

недељом од 9 до 11 часова
просторије МЗ Вера Павловић
Гогољева 1, Нови Сад

Интернет сајт СФС:
www.philaserbia.org

Жељко МАТИЋ
Момчило ДОБРОДОЛАЦ

ПРВЕ ОПШТИНСКЕ ПОШТЕ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
САОБРАЋАЈНИ ФАКУЛТЕТ

2024.

Интернет продавница еФилателија

Купујте поштанске марке
и филателистичке производе
електронским путем
на сајту еФилателије

efilateliija.posta.rs

